

BAYBURT İLİNİN GELİŞME POTANSİYELLERİ VE BU POTANSİYELLERİ DESTEKLEMEDE ÜNİVERSİTENİN MUHTEMEL ROLLERİ

Prof. Dr. Ömer Selçuk EMSEN
Yard. Doç. Dr. Ş. Mustafa ERSUNGUR
Yard. Doç. Dr. İhsan ÇUBUKÇU
Yard. Doç. Dr. Ziya Çağlar YURTTANÇIKMAZ

Bayburt - Mayıs 2014

BAYPROJE Yayın No: 14

Önsöz Yerine

Üniversitelerin kurumsal **yatırım ve cari harcamaları ile öğrencilerinin harcamaları**, kuruldukları kentlerde gelir yaratıcı etkide bulunur. Söz konusu etkiler kısa vadede yerel halkın gelir seviyesine olumlu katkıda bulunduğu için, üniversitelerin kurulması ve öğrenci sayılarının hızla artırılması o yörenin halkı tarafından ısrarla talep edilir. Ancak yeni kurulmuş olan bir üniversite, fiziki yapılaşma ve öğrenci sayısı itibariyle optimum noktasına ulaşıktan sonra, hizmet kapasitesini korumak zorunda kalır. Bu nedenle de üniversitelerin harcamaları vasıtasıyla gelir yaratma etkileri, belli bir noktadan sonra artırılamamakta ve sınırlı kalmaktadır.

Bundan dolayıdır ki üniversitelerin esas işlevleri olan **eğitim-öğretim, araştırma ve toplumsal hizmet üretimleriyle** yerel/bölgesel ve ulusal ekonomiye yapabilecekleri sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınma etkileri daha çok önemlidir. Çünkü üniversitelerin fakülte, yüksekokul ve meslek yüksekokullarında verdikleri **eğitim-öğretim hizmetleri sonucu** yetişen gençler, nitelikli eleman olarak üretime ve böylece üretimde verimliliğin yükselmesine katkı sağlar. Öğrencilerin bazıları ayrıca eğitim- öğretim sürecinde **yarı zamanlı (part time) çalışarak özellikle yerel ticari işletmelerde eleman ihtiyacının karşılanmasında** rol yüklenebilirler. Bu öğrencilerin bazılarının tahsilini tamamladıktan sonra, üniversitenin bulunduğu şehirde kalması, **girişimci olarak ekonomide rol alması** da ihtimal dahilindedir. Öte yandan öğrencilerin yerel halk ve yerel sivil toplum kuruluşlarıyla girecekleri iletişimin etkisiyle, önemli sosyal ve sanatsal faaliyetler gerçekleştirilebilir ve böylece **ilgili üniversite kentinin günlük hayatına renklilik ve zenginlik katılabilir**. Üniversiteler yukarıda sayılan ve diğer eğitim-öğretim işlevlerinde başarılı oldukça, nitelikli emek zengini olacak kente **diğer kentlerden ve yurtdışından yatırımcıların gelmesi** de kolaylaştırılmış olacaktır.

Üniversitelerin **ikinci işlevi olan araştırma faaliyetleri** ise, istihdam ettikleri öğretim elemanlarının marifetleriyle gerçekleştirilir. Öğretim elemanları akademik süreçte lisans eğitiminden sonra, yüksek lisans, doktora, doçentlik ve profesörlük aşamalarını kat edebilmeleri için, çeşitli araştırmalar yapmak zorundadır. Söz konusu araştırmaların öncelikle yerel/bölgesel sorunların tespiti, analizi ve çözümlerine yönelik olması, yöre halkının beklentileriyle uyumlu bir üniversite misyonunun oluşturulduğunu gösterir; yani üniversitelerin universal düşünüp yerel uygulamayı tercih etmeleri esas felsefeleri olmalıdır. Bu bağlamda **yüksek lisans ve doktora tez konularının** yerel sorunları kapsaması; **üniversite-çevre işbirliğinin** doğrudan yerel sorunlara yönelmesi; **araştırma ve uygulama**

merkezlerinin yerel sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde yapılandırılması tercih edilen uygulamalardır. Üniversiteler, kurdukları **teknopark, teknokent ve teknoloji transfer ofisleri** gibi araştırma ve geliştirmeye hizmet eden şirketler ve merkezler, bu kapsamda başat rol yüklenirler. Yüksek lisans ve doktora tezlerinin, diğer bilimsel araştırmaların maddi olarak ve reel bazda desteklenmesinde ve böylece öğretim elemanlarının teşvik edilmesinde, üniversitelerde rektörlüklere bağlı hizmet sunan **Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi (BAP Birimi)** çok değerli bir kaynak özelliği taşımaktadır. BAP Birimi'nin kaynakları, üniversite yönetimince amacına uygun olarak değerlendirilerek, tezlerin ve bilimsel araştırma projelerinin yerel/bölgesel konulara yönlendirilmesinde etkin bir araçtır. Ayrıca bilimsel araştırma sürecinde öğretim elemanlarının yakın üniversitelerde çalışan öğretim elemanlarıyla işbirliğine gitmeleri rekabet yeteneklerini artırır. Bu bağlamda disiplinler arası araştırmalar da tercih edilen diğer bir işbirliği türüdür.

Üniversiteler, **üçüncü işlevi olan toplumsal hizmet kapsamında** ise, yerel halka, işletmelere çok çeşitli kurs, konferans, şenlik ve benzer sosyal, sanatsal ve eğitim etkinlikleri organize ederler. Bu çerçevede girişimcilik, işletmelere eleman yetiştirme ve meslek edindirme gibi kurslar düzenlenir; musiki, resim, ebru, hat, gimnastik ve benzeri kurslarla sanatsal ve sportif hizmetler halka sunulur. Söz konusu faaliyetler, her üniversitenin vazgeçilmezi olan ve rektörlüklere bağlı olarak kurulan **Sürekli Eğitim Merkezlerinin** marifetiyle yürütülür. Organize edilen kurslar ve etkinlikler için, illaki üniversitenin kendi fiziki ve beşeri kaynaklarına bağımlı kalınmamakta, diğer üniversitelerin ve piyasanın imkânlarından da yararlanma yoluna gidilmektedir. Sürekli eğitim merkezlerinin düzenledikleri kurslar ücretli olmakla beraber, kursların fiyatları halkın ekonomik şartlarını zorlamayacak seviyelerde tutulur. Bu kapsamda üniversite tarafından yürütülecek etkinlikler, halkın doğrudan faydasına yönelik olması nedeniyle üniversite-halk/çevre bütünleşmesine de olumlu etkide bulunur. Sürekli eğitim merkezlerinin faaliyetlerine, **yaşam boyu eğitim** düşüncesi esas alınarak, gelişen ve değişen Türkiye ve dünya şartlarına ve toplumun ihtiyaçlarına göre, yeni mesleklerin eğitim kurslarının düzenlenmesi de dahil edilmektedir.

Yukarıda açıklanan üç işlevin dışında üniversiteler, öğrencilerine **Sağlık-Kültür-Spor Dairesi (SKSD)** başkanlığı vasıtasıyla mekânsal, organizasyonel olanaklar sunar; Türkiye'nin farklı illerinden gelen ve farklı yeteneklere sahip üniversite öğrencileri SKSD marifetiyle, yöre halkıyla/sivil toplum kuruluşlarıyla karşılıklı etkileşime girerler. Yerel kültürel ve sportif potansiyellerin zenginleştirilerek gelişmesine katkıda bulunurlar. Ayrıca bölgesel ve ulusal yarışmalara katılan öğrenciler, otomatik olarak kentin tanıtımını da yapmış olurlar.

Üniversiteler, yukarıdaki faaliyetlerini yürütürken başarılarının şahıslara bağımlı kalmaması ve süreklilik kazanması için, kurumsallaşma adına yönetmelik/yönerge gibi yazılı usul ve esaslara dayalı olarak çalışmalarını yürütmek durumundadırlar. Aksi takdirde kalkınmanın temelini oluşturan üniversiteler kendi kendini besleyen gelişme dinamiklerinden mahrum kalırlar. Özellikle yeni kurulan üniversiteler, mevcut ve geleceğe yönelik sağlayabilecekleri fiziki, teknik ve akademik imkânlarını dikkate alarak, uzun vadeli ve ayakları yere basan stratejik planlar hazırlamalı ve hangi somut sorunlara hangi somut çözümler geliştirebileceklerini belirlemeli ve ona göre hareket etmelidirler; bu bağlamda üniversitelerin aşağıdaki sorunun cevabını ayrıntılı bir şekilde araştırarak ve tartışarak kuruluş felsefelerini sorgulamalarının yanlış bir yöntem olmayacağı kanaatindeyiz: **Acaba “bilimin evrenselliğini ihmal etmeden yerel/bölgesel kalkınmaya katkıda bulunmaya öncelik vermek” gibi gerçekçi bir üniversite misyonu oluşturmak, daha akıllıca olmaz mı?**

Yukarıdaki tanım ve açıklamalar, üniversitelerin hem yarattıkları harcamalar ve hem de ürettikleri eğitim-öğretim, araştırma ve toplumsal hizmetlerle buldukları kentin kalkınmasında belirleyici bir etkiye sahip olduklarını göstermektedir. Bu nedendir ki, BAYPROJE olarak yeni kurulmuş olan **Bayburt Üniversitesi'nin işlevselliğini** çok önemsiyor, düzenlediğimiz toplantılar ve araştırma yazılarımızla bu konunun altını çiziyor ve ülkemizin diğer illerinden uygulama örnekleri göstermeye çalışıyoruz.

Elinizdeki bu eser, Bayburt Üniversitesi'nin Bayburt'un kalkınmasında nasıl bir misyon yüklenebileceğinin ayrıntılı olarak ele alınmasını sağlamak amacıyla, BAYPROJE olarak yaptırdığımız araştırma projesinin bir mahsulüdür. Yaklaşık bir yıl süren bu araştırma projenin Bayburt özelini ön plana çıkarmasını ve uygulanabilir önerilerin tartışılarak geliştirilmesini sağlamak için, araştırma sürecinde Otel Bayburt Konaklama'da, ilgili kişilerin ve kurumların temsilcilerinin katılımıyla **2 ayı seminer toplantısı** düzenlenmiştir.

Araştırmayı gerçekleştiren Atatürk Üniversitesi öğretim üyelerinden **Sayın Prof. Dr. Ömer Selçuk EMSEN'e** ve ekibine yürüttükleri titiz çalışmadan ve ortaya konulan bu değerli eserden dolayı BAYPROJE adına çok teşekkür ediyoruz. Dileğimiz, bu çalışmanın Bayburt Üniversitesi'nin işlevsel bir yapı kazanması yolunda katkıda bulunmasıdır.

Bu projenin gerçekleştirilmesine maddi destek sağlayan değerli işadamları hemşerilerimiz **Sayın Kemal COŞKUN ve Sayın Vural İŞAŞIR'a** en kalbi teşekkürlerimizi sunuyoruz.

29 Ekim 2014
Prof. Dr. Rifat YILDIZ
BAYPROJE-Yönetim Kurulu Adına

İçindekiler

Önsöz Yerine (Prof. Dr. Rıfat YILDIZ)	i
İçindekiler	iv
GİRİŞ	1
1. Kısım: AZ GELİŞMİŞ BÖLGELERDEN TRA1 VE İÇERİSİNDE YER ALAN BAYBURT'A İLİŞKİN SOSYO-EKONOMİK GÖSTERGELER	2
1.1. Nüfus Yapısı	2
1.2. GSYİH Yapısı	4
1.3. İstihdamın Sektörel Dağılımı	10
1.4. Dış Ticaret Yapısı	11
1.5. Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralama	14
1.6. Küresel Rekabet Endeksi	17
1.7. Küresel Rekabet Endeksi	19
1.8. İllerin Mutluluk Düzeyleri	20
2. Kısım: KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLERİN DE ÖTESİNDE STRATEJİK ENDÜSTRİ SEÇİMİ VE LOKOMOTİF GÜÇ OLARAK ÜNİVERSİTELER	21
2.1. Var Olanda En iyi Olma ve Potansiyel Araştırma	26
2.2. Bayburt Üniversitesi'nin Mevcut Potansiyeli	29
2.3. Bölgesel Sosyo-Ekonomik Durağanlığı Aşmada Üniversite	35
2.3.1. Bölgesel Dengesizliği Gidermede Üniversiteler	36
2.3.2. Üniversite-Sanayi İşbirliği	38
2.3.3. Üniversite Politikaları	39
2.4. İl, Bölge, Ulusal ve Uluslararası Bazda Üniversite Büyüme Gerekliliği	39
SONUÇ	43
KAYNAKÇA	45
EKLER	47

GİRİŞ

Bayburt ili hem coğrafi hem de nüfus büyüklüğü açısından Türkiye'nin en küçük illerinden biridir. Organize olma ve işbirliği açısından ülkeler arasında olduğu gibi iller açısından "**küçük olma avantajı**"nı yakalayamaması dikkat çekmektedir. Küçük olmak bazen avantaj teşkil edebilmektedir. Özellikle dış ticaret teorilerinde ticaret hadlerinin avantaja dönüştürülebileceğine dair "önemsiz olmanın önemi" ile tanımlanan ifadenin iller düzeyinde de gerçekleştirilebilirliği üzerinde hem düşünce hem de uygulama açısından eksikliklerin yansımaları ise geri kalmışlık olarak ifade edilir. Özellikle çoğunlukla kalkınma iktisadında homojen yapıların kalkınmışlık önünde engel olduğu düşüncesine karşılık, küçük olmanın ve buna bağlı olarak homojenitenin sosyal sermaye unsurları içerisinde güven unsurunu tetikleyerek işbirliğini harekete geçireceği düşünülmektedir. Bu teorik temele istinaden Bayburt'un Türkiye'nin en geri kalmış bölgesinde yer almasının yansımaları ise düşük gelir ve buna paralel olarak refah göstergesi açısından da olumsuzlukları bünyesinde barındırmasıdır. Nüfusunun istatistiki olarak yarısına yakınının kırsalda/tarım sektöründe barındığı ve fiiliyatta ise şeklen kentte olunmasına karşılık kırsal yaşamın adeta kentte sürdürüldüğü ve dolayısıyla %55-60'larda bir oranda kırsallaşmanın olduğu Bayburt ilinde tarımsal üretim çıktılarının daha çok "**öztüketim**" veya "**aile ekonomisi**" şeklinde olması ilde sermaye birikimini olumsuz yönde etkileyerek, yüksek oranlı göç unsurunu tetiklemektedir. Oysa verdiği göçle hem dışarıda beşeri sermaye birikimini hem de fiziki sermaye birikimini sağlayan ve bütün bu iki unsura ilaveten doğduğu yer özlemi taşıyan insan unsuruna sahip olan Bayburt, işte bu noktada küçük olma avantajını kullanamamaktadır.

Dışarıda temerküz etmiş beşeri ve fiziki sermaye unsurlarının kente kaymasını tetiklemek ve böylece "**sosyal sermaye unsuru**"nun harekete geçirilmesini sağlamak hususunda Bayburt'un "**ilk hareketi verecek güce**" gereksinim duyduğu açıktır. Burada ilk hareketi verecek güç olarak henüz kuruluş aşamasındaki Bayburt Üniversitesi ile ildeki sivil toplum örgütlerine ve bu anlamda kurulacak Bayburt Kalkınma Vakıflarına büyük iş düşeceği düşünülmektedir. Özellikle üniversitenin formel eğitim kurumu olma işlevine ilaveten mevcut fakülteler, yüksekokullar, enstitüler ve araştırma merkezlerini sivil toplum örgütleri ile birlikte dayanışma ve işbirliğiyle ilin ekonomik olarak avantajlı alanlarını ortaya çıkarma ve cari katma değerini düşüklüğünü giderme yönünde araştırmalara ağırlık vermesinin il ekonomisinde sinerji yaratacağı açıktır. Ayrıca bu "**araştırmalar çerçevesinde il halkına**

örnek teşkil edecek yatırım alanlarının ilde uyarıcı etkiler doğurması” kuvvetle muhtemeldir. Bütün bunlara ilaveten Bayburt Üniversitesinin gelişme potansiyelinin Türkiye ortalamasının altında (bkz. Ek 1) kalmaya mahkum olduğu gerçeğinden hareketle, Üniversitenin yeni bölümler açma ve dolayısıyla büyüme perspektifinin de ilin, bölgenin, ülkenin ve hatta dünyanın gerçeklerine uygun olarak ne şekilde yapılandırılmasının uzun vadede küçük de olsa etkin bir üniversite yaratılacağı fikri irdelenmeye değerdir.

Çalışmanın ilk kısmında Bayburt ilinin ve ilin bulunduğu TRA1 bölgesinin sosyo-ekonomik profili ele alınacaktır. Sosyo-ekonomik profil ile bölgenin ve ilin yapısı resmedilerek avantaj ve dezavantajlar ortaya konulmuş olacaktır. İkinci kısımda ise kuruluş aşamasında bulunan Bayburt Üniversitesinin profili ele alınarak nasıl bir üniversiteleşmenin uzun vadede üniversitenin kalıcı olmasını sağlamasının yanı sıra bulunduğu ilin mevcut ekonomik aktivitelerini özellikle birinci kısımdaki avantajlarını nasıl besleyeceği ve dezavantajlarını da nasıl izole edeceği ve dolayısıyla ekonomiyi ne yönde destekleyebileceği tespit edilecektir.

1. KISIM:

AZ GELİŞMİŞ BÖLGELERDEN TRA1 VE İÇERİSİNDE YER ALAN BAYBURT'A İLİŞKİN SOSYO-EKONOMİK GÖSTERGELER

1.1. Nüfus Yapısı

Türkiye'nin Yalova (850 km²), Kilis (1427 km²), Düzce (2592 km²), Osmaniye (3195 km²), Zonguldak (3309 km²) ve Kocaeli (3625 km²)'den sonra yedinci küçük vilayeti olan Bayburt, TÜİK verilerine göre 3709 km² alana sahiptir. Yüzölçümünde en küçük illerden olan Bayburt ili nüfus açısından ise en küçük il konumundadır ve il nüfusu yaklaşık olarak 76 bindir. Diğer taraftan nüfus küçüklüğünün TRA1 ve TRA2 bölgesindeki illerden üçünde bulunmasına ilaveten, bu iki bölgede yer alan illerin yoğunlukla göç veren iller olduğu dikkat çeken özelliklerdendir. Bayburt'a ilişkin nüfus rakamları incelendiğinde 1985-1990 arasında 96788 olan nüfusu 2011-2012'de 75797'ye ve 2012-2013'de 75620'ye gerilemiş (bkz. Ek 2); ilgili dönemde nüfus azalışı %21.9 olarak gerçekleşmiştir. Bu veriler TRA1 bölgesinin sahip olduğu nüfus profilindeki olumsuzluklarının Bayburt özelinde daha da derinden hissedildiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla 2012 yılı itibarıyla nüfusu az olduğu için 2 veya daha az milletvekili çıkararak il sayısı 16'dır ve bu illerden birisinin de Bayburt olduğu ve çıkardığı milletvekili sayısının sadece 1 olması nedeniyle Türkiye'de bir örnek konumunda olduğu gözlenmektedir. 2 ve daha altında milletvekili çıkararak 16 ilden nüfusu 200 binin altında olan 9 il ve bunların kentleşme oranları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1.1. En Küçük İllerin Nüfus Yapısı (2012)

İller	Nüfus küçüklüğü sıralaması	İl Toplam Nüfusu	Kentsel nüfus oranı	Kırsal nüfus oranı	Milletvekili sayısı	İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması 2011 (2003)
Bayburt	1.	75797	53.52	46.48	1	64. (66.)
Tunceli	2.	86276	66.92	33.08	2	58. (52.)
Ardahan	3.	106643	35.18	64.82	2	71. (74.)
Kilis	4.	124320	71.54	28.46	2	63. (54.)
Gümüşhane	5.	135216	49.93	50.07	2	62. (71)
Artvin	6.	167082	50.31	49.69	2	44. (43.)
Çankırı	7.	184406	62.59	37.41	2	54. (59.)
Bartın	8.	188436	49.31	50.69	2	48. (55.)
Iğdır	9.	190409	51.75	48.25	2	69. (69.)

Kaynak: <http://www.nufusu.com/il/bayburt-nufusu>,

http://www.kirklareli.gov.tr/90planlama/90diger/dokuman/kb_illerin_sosyo_ekonomik_gelismislik_siralaması_2012.pdf

Genel olarak kentleşme oranı aynı zamanda ekonomik gelişmişliğin de göstergesi konumundadır; bu yönüyle kentleşme oranı ile gelişmişlik arasında doğrusal bir ilişki söz konusudur. 2012 yılı itibarıyla Türkiye'nin nüfus açısından en küçük ili konumundaki Bayburt il nüfusunun %53.52'si kentte ve %46.48'i de kırsalda yaşamaktadır ki, kentleşme yönüyle Ardahan (%35.18), Bartın (%49.31), Gümüşhane (%49.93), Artvin (%50.31) ve Iğdır (%51.75)'dan sonra Bayburt 6. sırada gelmektedir. Ancak, kent merkezlerinde bulunulmasına karşılık kentte köysel yaşamın sürdürülmesi kentleşme oranlarının yüksek olmasına da yol açmaktadır.

Diğer taraftan ortalama hane büyüklüğü Bayburt'ta 4,05 (İstanbul'da 3.63) ve nüfus yoğunluğu km²'ye 21 (İstanbul'da 2622)'dir. 2007-2011 arası dönemde nüfus artış hızı %0,53 (İstanbul'da %2.03)'dür. Nüfusun yaş grupları itibarıyla dağılımı değerlendirildiğinde, 0-14 yaş %24.30 (İstanbul'da %23.52), 15-64 yaş%66.03 (İstanbul'da %70.86) ve 65 ve üzeri yaş %9.67 (İstanbul'da %5.62) şeklinde bir dağılım göstermektedir ve bağımlılık oranı ise %51.45'dir. Okur-yazarlık oranı %93.4 (İstanbul'da %97.09) iken, kadın okur-yazarlık oranı %87.97 (İstanbul'da %95.08)'dir.

1.2. GSYİH Yapısı

Genel olarak az gelişmişliğin kökeninde üretimde bulunmada üretim fonksiyonunun bileşenlerinde eksiklikler ön planda yer almaktadır. Buna göre üretim bağımlı değişken olmak üzere emek, sermaye, doğal kaynak, teknik bilgi düzeyi ve girişimci unsuru bağımsız değişken konumundadır. Bilinen bu en temel üretim ve dolayısıyla gelir fonksiyonunda özellikle sermaye birikiminde eksiklikler ve/veya girişim yetersizliği üretimin-gelirin düşük düzeyde kalma sebeplerinden en önemlisi konumundadır. Ekonomide üretimde bulunma kabiliyetindeki yetersizlikler kaçınılmaz bir şekilde gelirin de düşük olmasına yol açarken; bu durum hem geri kalmışlığı derinleştirmekte hem de göçü beslemektedir.

Düşük çıktı-gelirin bir yansıması ise Keynesyen ithalat fonksiyonu açısından bölgenin ithalatının, Türkiye ortalamasının oldukça altında seyretmesidir. Türkiye'de kişi başı ithalat değerleri en düşük 1942 dolar ve en yüksek 3223 dolar iken; bölge değerleri 36 dolar ile 74 dolar arasında değişiklik arz etmektedir. 2009 küresel krizinin etkilerinin belirginini bir şekilde görüldüğü Türkiye ekonomisinde, genel olarak ülke ihracat ve ithalat değerlerinde önemli düşüşler kaydedilirken, bölge ihracatının görece artması, küresel krizin daha çok tarım dışı sektörlerde yansımalar sergilemesinin ve bölgenin de tarım ihracatçısı olmasının bir sonucudur.

Dış ticaretteki somut rakamlar değerlendirildiğinde, *“bölgede üretsel faaliyetlerin daha çok dış ticarete konu olmayan bir yapı sergilediği”* söylenebilir ve bu durum, GSYİH’nın sektörel dağılımında sanayi dışı faaliyetlerin yoğunluğu ile gözlenebilmektedir.

Tablo 1.2. GSYİH’nın Sektörel Dağılımları

Yıllar	BÖLGE KODU	BÖLGE ADI	Tarımın Payı (%)	Sanayiinin Payı (%)	Hizmetlerin Payı (%)
2004	TR	Türkiye	10,7	28,0	61,3
2005	TR	Türkiye	10,6	28,0	61,3
2006	TR	Türkiye	9,4	28,2	62,4
2007	TR	Türkiye	8,5	27,8	63,7
2008	TR	Türkiye	8,5	27,2	64,3
2004	TR10	İstanbul	0,4	28,9	70,7
2005	TR10	İstanbul	0,4	29,2	70,4
2006	TR10	İstanbul	0,3	29,1	70,6
2007	TR10	İstanbul	0,2	27,5	72,3
2008	TR10	İstanbul	0,2	26,7	73,1
2004	TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	23,5	17,5	59,0
2005	TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	21,9	17,0	61,0
2006	TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	18,9	16,8	64,3
2007	TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	17,5	16,4	66,2
2008	TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	16,8	16,9	66,4

Kaynak: TÜİK, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/ulusalhesapapp/bolgeselgskd.zul>

Milli gelirin sektörel dağılımı dikkate alındığında, tarım ve hizmetler sektörünün paylarının Türkiye ortalamasının çok üzerinde olduğu görülmekte; aynı zamanda Colin Clark’ın *“üç sektör kanunu”*na uygun olmayan bir yapının bölgede temerküz ettiği gözlenmektedir. Bilindiği gibi Clark’ın öngörüsü, tarımdan sanayiye ve sanayiden de hizmetlere doğru geçişlerin yaşandığı süreçleri olağan kabul etmektedir. Bu olağan kabul edilen yapının İstanbul özelinde var olduğu görülmektedir. Oysa TRA1 alt bölgesi açısından Clark’ın bakış açısı değerlendirildiğinde, tarımdan hizmetlere doğru bir kaymanın varlığı görülmektedir ki, bu durum, daha çok ticaret ve kamu ağırlıklı hizmetler sektörünün mevcudiyetine ve bir tür kamu menşeli *“popülist ancak etkin olmayan kamusal uygulamalar”* ile kentsel yaşamın sürdürüldüğüne-desteklendiğine işaret etmektedir.

Diğer taraftan üretim yetersizliğinin en temel belirleyici göstergesi gayri safi katma değer (GSKD)’dir ve bölgesel GSKD’inin yıllara göre dağılımı da aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1.3. Bölgesel GSKD'inin Yıllara Göre Dağılımı (Milyon TL)

Bölgeler	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
TRA1	4.736	5.093	5.928	6.636	7.558	8.182	9.304	10.592
TRA2	3.386	3.387	4.394	4.707	5.257	5.720	6.910	7.685
TRA	8.122	8.480	10.322	11.343	12.815	13.902	16.214	18.277
TR	494.884	571.714	668.418	754.385	854.585	864.449	980.547	1.150.453
TR Pay	1.64	1.48	1.54	1.50	1.49	1.61	1.65	1.59

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İstatistikler, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/ulusalhesapapp/bolgeselgskd.zul>

TRA1 (Erzurum-Erzincan-Bayburt) ve TRA2 (Ağrı-Kars-Ardahan-Iğdır) Bölgeleri'nin GSKD değerleri incelendiğinde, 2004-2008 döneminde Erzurum alt bölgesini ifade eden TRA1 Bölgesi'nin Ağrı alt bölgesini ifade eden TRA2 Bölgesi'nden daha iyi konumda olduğu, ancak her iki bölgenin de nispi pay olarak Türkiye ortalamasının çok gerisinde (%1,48 ila %1,65 arasında) kaldığı gözlenmektedir. Örneğin 2011 yılında GSKD rakamları; TRA1, TRA2 ve Türkiye için sırasıyla 10.592, 7.685 ve 1.150.453 TL olmuştur. GSYİH değerlerinde olduğu gibi GSKD değerleri de TRA1 Bölgesi'nin ekonomik gelişmişlik düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir (Bayramoğlu, 2013). Bu durum bölgenin gelişmesini sağlayacak yerel kaynaklara yönelik yatırımlar yapılmasını gerekli hale getirmektedir.

TRA1'de bölgesel GSKD değerlerinin sektörlere göre dağılımı ise aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 1.4. Bölgesel Düzeyde Sektörlerin GSKD (TL ve % Pay)

Yıl	İBBS2		Gayri Safi Katma Değer	Tarım	Sanayi	Hizmetler
2011	TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	10.592.427	1.839.156 (17,36)	2.115.500 (19,97)	6.637.771 (62,66)
2010	TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	9.304.442	1.663.742 (17,88)	1.702.203 (18,29)	5.938.497 (63,82)
2009	TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	8.182.798	1.450.584 (17,73)	1.334.096 (16,30)	5.398.117 (65,97)
2008	TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	7.557.603	1.268.288 (16,78)	1.274.165 (16,86)	5.015.150 (66,36)
2007	TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	6.636.141	1.159.689 (17,48)	1.086.436 (16,37)	4.390.016 (66,15)
2006	TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	5.928.071	1.120.145 (18,89)	996.590 (16,81)	3.811.336 (64,29)
2005	TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	5.092.524	1.116.668 (21,92)	868.028 (17,05)	3.107.827 (61,02)
2004	TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	4.735.871	1.111.914 (23,48)	830.768 (17,54)	2.793.189 (58,98)

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İstatistikler

Tabloda görüldüğü gibi, tarım sektörünün GSKD içindeki payı yıllar itibariyle azalma göstermesine rağmen, %17.36 ile %8,5'lik Türkiye ortalamasının üzerindedir. Diğer taraftan nüfusunun büyük bir kısmının tarım sektöründe olduğu bölgede tarımsal katma değer oldukça düşük düzeyde bulunması gizli işsizliğin yaygınlığına işaret etmesinin yanı sıra düşük gelirin de temel sebeplerindedir. Sanayinin payı tarımın gerisinde kalması ise çarpık bir sektörel dağılımın varlığına işaret etmekte; %27,2'lik orana sahip olan Türkiye'nin oldukça altında %19.97'lik değerinin bulunduğu gözlenmektedir. Hizmetler sektörünün payı da çok daha yüksek gözükmemektedir ki, bu duruma üretkenliği düşük ve bir tür işsizlik sigortası bağlamında işlev gören kamu hizmetlerinden kaynaklanmaktadır.

Gayri safi katma değer açısından bir değerlendirmeye gidilecek olduğunda, Bayburt'u Türkiye'nin en gelişmiş bölgesi olan İstanbul ile karşılaştırmakta yarar vardır. Bu doğrultuda kişi başı değerler açısından gayri safi katma değer (2008) Bayburt'un da yer aldığı alt bölgede 7071 TL (İstanbul'da 18.689 TL)'dir. Gayri safi katma değerde sektör payları (2011 yılı); Tarımın payı %17.36 (İstanbul'da %0.2), Sanayi %19.97 (İstanbul'da %26.7) ve Hizmetler %62.66 (İstanbul'da %73.1)'dir. Buna göre, genelde TRA Bölgesi'nin ve özelde de Bayburt ilinin tarım ve hizmet ağırlıklı bir ekonomik yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Sektörel bazda büyüklüğüne göre birinci sektör hizmetler, ikinci sektör tarım ve üçüncü sektör ise sanayidir. İkinci sektör olan tarım sektöründe hayvancılık değerleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1.5. Bayburt İlinde Hayvancılık Değerleri

Yıl	Hayvan Adı	Yetişkin	Genç-Yavru	Toplam	Sağılan hayvan sayısı (baş)	Süt (Ton)
2007	Sığır (Kültür)	6.975	4.270	11.245	4.136	15.207
	Manda	245	41	286	144	173
	Sığır(Melez)	35.486	16.150	51.636	18.084	48.555
	Sığır(Yerli)	2.530	1.185	3.715	1.442	1.815
2008	Sığır (Kültür)	6.878	2.283	9.161	4.120	15.149
	Manda	256	48	304	154	185
	Sığır(Melez)	35.155	16.013	51.168	18.089	48.570
	Sığır(Yerli)	2.596	1.222	3.818	1.500	1.888
2009	Sığır (Kültür)	8.661	1.416	10.077	5.103	18.765
	Manda	283	61	344	158	189
	Sığır(Melez)	39.654	6.473	46.127	23.366	62.738
	Sığır(Yerli)	1.260	1.010	2.270	742	935
2010	Sığır (Kültür)	9.956	1.567	11.523	6.686	24.583
	Manda	395	62	457	271	325
	Sığır(Melez)	37.801	6.390	44.191	25.644	68.855
	Sığır(Yerli)	3.294	545	3.839	2.245	2.827

2011	Sığır (Kültür)	9.889	1.636	11.525	6.082	22.364
	Manda	413	62	475	253	303
	Sığır(Melez)	39.960	6.380	46.340	24.863	66.757
	Sığır(Yerli)	5.511	983	6.494	2.908	3.661
2012	Sığır (Kültür)	14.351	2.606	16.957	9.234	33.952
	Manda	496	81	577	277	332
	Sığır(Melez)	54.404	10.275	64.679	35.588	95.553
	Sığır(Yerli)	3.506	719	4.225	2.367	2.979
2007	Koyun (Yerli)	35.812	22.128	57.940	15.595	1.060
	Keçi(Kıl)	1.731	877	2.608	978	120
2008	Koyun (Yerli)	34.930	21.560	56.490	15.269	1.038
	Keçi(Kıl)	1.742	820	2.562	1.021	126
2009	Koyun (Yerli)	17.488	9.025	26.513	10.701	728
	Keçi(Kıl)	1.801	770	2.571	846	104
2010	Koyun (Yerli)	20.397	2.740	23.137	12.714	865
	Keçi(Kıl)	1.734	488	2.222	984	121
2011	Koyun (Yerli)	24.781	5.302	30.083	14.927	1.015
	Keçi(Kıl)	3.309	1.252	4.561	1.785	219
2012	Koyun (Yerli)	41.018	8.825	49.843	26.150	1.778
	Keçi(Kıl)	5.752	1.855	7.607	3.877	477

Kaynak: TÜİK, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul>

Hayvancılık değerleri açısından iktisat teorisinde belirtildiği şekliyle bir tür “king yasası”nın geçerli olduğu, yani bu duruma üretimde miktar-fiyat-gelir üçlüsünde meydana gelen değişmelerin yarattığı istikrarsızlıkların neden olduğu bilinmektedir. Hayvansal üretimdeki istikrarsızlıklar, yani hayvan varlığında gözlenen değişkenlikler özellikle krizin olduğu yıllarda (2009, 2010 ve 2011) düşüşlerin sergilendiği ve buna karşılık 2012 yılında ise önemli artışların yaşandığı gözlenmektedir (bkz. Ek 3). 2012 yılında ve devamında hayvancılığa verilen desteklerin hayvan popülasyonuna olumlu yansımaları dikkat çekerken, burada hayvancılığın en temel girdisi konumundaki yeme ilişkin paralel uygulamalara gidilmemesi, yem maliyetlerinde devasa artışı beraberinde getirmiştir.

Diğer taraftan Bayburt ilinin tarımsal çıktıda verimliliğini de dikkate alan değerler de aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1.6. Bayburt İlinde Bitkisel Üretim Değerleri

	Toplam Üretim	Verim (dk/kg)	Türkiye Verim (dk/kg)	Toplam Üretim	Verim (dk/kg)	Türkiye Verim (dk/kg)	Toplam Üretim	Verim (dk/kg)	Türkiye Verim (dk/kg)	Toplam Üretim	Verim (dk/kg)	Türkiye Verim (dk/kg)
	2010			2011			2012			2013		
Fiğ (Dane)	808	160	127	782	170	131	735	109	105	620	123	127
Patates (Diğer)	21825	2250	3251	22038	2260	3260	17983	1660	2814	20467	2097	3160
Nohut	21	100	119	32	94	122	26	76	127	39	71	121
Fasulye (Kuru)	101	140	206	102	140	212	69	96	215	96	98	230
Mercimek (Yeşil)	115	125	111	123	123	116	114	111	193	121	103	106
Fiğ (Yeşil Ot)	48526	750	942	39061	696	936	83538	1353	758	110092	1866	906
Yonca (Yeşil Ot)	83300	700	2067	65214	543	2178	196120	1212	1742	251233	1570	2014
Korunga (Yeşil Ot)	42840	680	964	41065	607	1026	113188	1378	758	125250	1488	859
Mısır (Silajlık)	30825	4500	4398	37170	4500	4445	39302	3797	4450	75925	3615	4595
Buğday (Diğer)	56764	259	241	46935	216	267	45454	232	265	46749	198	278
Arpa (Diğer)	24570	223	240	18804	205	264	16107	202	265	20988	196	289
Çavdar	3295	264	259	4660	272	287	6203	233	258	4484	193	265
Yulaf (Dane)	6	120	233	5	104	254	14	117	237	341	102	254
Tritikale (Dane)	179	351	347	2234	299	350	1825	210	326	4077	209	334

Kaynak: TÜİK, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul>

Bitkisel üretim değerleri açısından Türkiye verimlilik değerleri ile yapılan karşılaştırmalarda, Bayburt ilinin fiğ, yeşil mercimek ve korungada avantajlı olduğu; buğday ve arpada ise Türkiye ortalamasına yaklaşıldığı görülmektedir. Mısır üretimi ise 2010 ve 2011’de ortalamanın üzerinde iken, 2012 ve 2013’de ortalamanın altına düştüğü gözlenmektedir. Ancak, mısır üretim değerleri açısından toplamdaki artışların özellikle son dönemde belirgin bir hal aldığı; 2012’ye göre 2013’de 2 katına varan yükseliş, hayvancılıkta girdi olan slaş açısından ilgiye değerlidir (bkz. Ek 4).

Burada tarım ve hayvancılık yapısında **“karşılaştırmalı üstünlükler”**in belirlenmesine yönelik ortalama değerlerle tespit yapılmasının da ötesinde, tüm sektörleri kuşatacak **“girdi-çıkı analizleri”**nin yapılmasının daha sağlıklı sonuçlar vereceği düşünülebilir. Böylece hem daha sağlam bulgulardan hareket ederek politika üretme hem de **“ileri-geri bağlantıları olan sektörlerin seçimi”** mümkün olabilecektir.

1.3. İstihdamın Sektörel Dağılımı

Az gelişmişliğin temel yansımalarından birisi gerek milli gelir, gerekse istihdamın sektörel dağılımında birincil sektör olarak ifade edilen tarım ağırlıklı bir yapının varlığıdır.

TRA1 Bölgesi’nde işgücüne katılma, istihdam ve işsizlik oranları Tablo 1.7’deki gibidir.

Tablo 1.7. TRA1 Bölgesi'nde İşgücüne İlişkin Göstergeler ve Oranlar (%)

Yıllar	İşgücüne Katılma Oranı	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı
2004	55,76	53,42	3,94
2005	50,64	48,20	4,84
2006	44,16	41,72	6,00
2007	40,28	37,72	6,74
2008	47,64	44,08	7,52
2009	47,84	43,36	9,62
2010	48,52	44,76	7,62
2011	46,78	43,28	7,18
2012	43,62	40,46	7,12

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri

TRA1 Bölgesi'nin işgücüne ilişkin göstergeleri incelendiğinde, 2004 yılından 2012 yılına kadar bu göstergenin sürekli kötüleştiği görülmektedir. 2004 yılında işgücüne katılma ve istihdam oranları sırasıyla %55,76 ve %53,42 iken, bu değerler 2012 yılında sırasıyla %43,62 ve %40,46'ya düşmüştür. İşgücüne katılma ve istihdam oranları değerlerindeki kötüleşmeye paralel olarak işsizlik oranı da 2004 yılında %3,94 iken, 2012 yılında %7,12'ye yükselmiştir (Bayramoğlu, 2013). İşsizlik oranındaki artışın bölgenin yerel büyümesi üzerinde negatif etki yarattığını söylemek mümkündür.

TRA1 Bölgesi'nde istihdamın sektörel dağılımına ilişkin veriler Tablo 1.8'de verilmiştir.

Tablo 1.8. TRA1 Bölgesi'nde İstihdamın Sektörel Dağılımı (15+ Bin Kişi)

Yıllar	Toplam	Tarım	%	Sanayi	%	Hizmet	%
2004	393	277	70,5	15	3,8	101	25,7
2005	365	240	65,8	17	4,7	108	29,5
2006	331	171	51,6	27	8,2	133	40,3
2007	299	133	44,4	30	10,0	136	45,6
2008	345	175	50,6	32	9,2	139	40,2
2009	348	188	54,1	29	8,3	131	37,6
2010	354	200	56,3	28	8,0	126	35,6
2011	326	158	48,5	41	12,7	126	38,8
2012	306	128	41,6	37	12,1	142	46,3

Kaynak: TÜİK, Hane Halkı İşgücü Anketi Bölgesel Sonuçları.

Tablo 1.8 incelendiğinde, gelirin sektörel dağılımında olduğu gibi 15 ve üzeri nüfus içerisinde bölgede 2004'lü yıllarda büyük oranda tarıma dayalı bir istihdam yapısı olduğu, hizmetlerin ve özellikle sanayi sektörünün istihdam oluşturmada çok zayıf kaldığı dikkat

çekmektedir. 2012 yılına gelindiğinde, tarımdaki istihdam sürekli olarak azalmış ve 2004 yılında %70,5 olan değer 2012 yılında %41,6'ya gerilemiştir. Sanayi ve özellikle hizmetler sektöründeki istihdam oluşturma oranının sürekli arttığı görülmektedir. 2004 yılında sanayi sektöründeki istihdam oranı %3,8 iken, 2012 yılında bu oran %12,1'e; hizmet sektöründe ise 2004 yılında %25,7'den 2012 yılında %46,3'e çıkmıştır (Bayramoğlu, 2013). Bu değerler zamanla bölgenin istihdam açısından daha fazla hizmet sektörüne kaydığına, tarımdaki istihdamın sürekli azaldığına ve sanayinin beklenen gelişmeyi göstermediğine işaret ederken; özellikle hizmetler sektöründeki keskin sıçramanın popülist uygulamaların bir sonucu olduğunu göstermektedir. İl bazında istihdamın sektörel dağılımı ise Bayburt'ta Tarımın payı %56.5 (İstanbul'da %0.4), Sanayi %7.9 (İstanbul'da %40.0) ve Hizmetler %35.6 (İstanbul'da %59.6)'dır.

1.4. Dış Ticaret Yapısı

Ayrıca Erzurum, Erzincan ve Bayburt illerinde yeterli üretim yapılamamasının gelir düşüklüğü şeklinde yansımaları olurken; bu durumun bir diğer etkisi de dışa mal sunamama ve gelir düşüklüğüne bağlı olarak dıştan mal alamamadır.

Tablo 1.9. İhracat ve İthalat Değerleri

Yıllar	BÖLGE KODU	BÖLGE ADI	İthalat (1000 ABD Doları)	Kişi başına ithalat	İhracat (1000 ABD Doları)	Kişi başına ihracat
2007	TR	Türkiye	170062715	2409	107271750	1520
2008	TR	Türkiye	201963574	2824	132027196	1846
2009	TR	Türkiye	140928421	1942	102142613	1408
2010	TR	Türkiye	185544332	2517	113883219	1545
2011	TR	Türkiye	240841676	3223	134906869	1805
2007	TR100	İstanbul	98977139	7872	59645232	4744
2008	TR100	İstanbul	111310505	8767	73503523	5789
2009	TR100	İstanbul	78756263	6098	55539993	4300
2010	TR100	İstanbul	98454135	7427	53149408	4010
2011	TR100	İstanbul	123925183	9096	61433612	4509
2007	TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	42713	40	29486	27
2008	TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	37906	36	40019	38
2009	TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	59523	56	34299	32
2010	TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	36787	34	42551	40
2011	TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	79267	74	28326	26

Kaynak: TÜİK, <http://tuikapp.tuik.gov.tr>

Erzurum alt bölgesinde görülen az gelişmişlik ve üretim yetersizliğinin dış ticaret üzerindeki etkileri daha dramatik bir şekilde gözükmektedir. Türkiye'de kişi başı ihracat ortalamasının en düşük 1408 ve en yüksek 1846 dolar olduğu dikkate alınır, bu alt bölge

ihracat rakamlarının 34 dolar ile 74 dolar arasında değişmesi, üretim yetersizliğinin en belirgin göstergesi konumundadır.

Aşağıdaki tabloda Bayburt ilinde sektörel-ISIC bazda 2009-2013 yılları arası için yapılan ihracat ve ithalat değerleri verilmiştir.

Tablo 1.10. Sektör Bazında Bayburt İli İhracat ve İthalat Değerleri

Yıl	ISIC adı	İhracat Dolar	İthalat Dolar
2009	Maden kömürü, linyit ve turb		20.188
	Taşocakçılığı ve diğer madencilik	4.071	
	Tekstil ürünleri	12.290	
	Giyim eşyası	10.076	
	Dabaklanmış deri, bavul, el çantası, saraciye ve ayakkabı	606	
	Kağıt ve kağıt ürünleri	157	
	Plastik ve kauçuk ürünleri	74.563	668.302
	Metalik olmayan diğer mineral ürünler	26.521	
	Ana metal sanayi	4.690	
	Metal eşya sanayi (makine ve teçhizatı hariç)	6.031	
	Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli mekına ve cihazlar	11.333	
	Tıbbi aletler; hassas optik aletler ve saat		82.120
	Motorlu kara taşıtı ve römorklar	26.726	123.269
	2010	Tekstil ürünleri	13.935
Giyim eşyası		19.069	
Dabaklanmış deri, bavul, el çantası, saraciye ve ayakkabı		6.780	
Basım ve yayım; plak, kaset vb.		1.339	
Plastik ve kauçuk ürünleri		2.531.387	1.400.869
Metalik olmayan diğer mineral ürünler		20.035	
Ana metal sanayi		3.875	
Metal eşya sanayi (makine ve teçhizatı hariç)		123.503	
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat		397	815
Büro, muhasebe ve bilgi işleme makinaları		924	
Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli mekına ve cihazlar		1.159	
Tıbbi aletler; hassas optik aletler ve saat		32.803	269.378
Motorlu kara taşıtı ve römorklar		1.372	220.237
Mobilya ve başka yerde sınıflandırılmamış diğer ürünler	4.666		
2011	Tarım ve hayvancılık		1.115.519
	Tekstil ürünleri	647	
	Giyim eşyası	1.572	
	Kağıt ve kağıt ürünleri	351	
	Kimyasal madde ve ürünler	71.107	
	Plastik ve kauçuk ürünleri	2.811.748	2.203.927
	Ana metal sanayi	1.808	
	Metal eşya sanayi (makine ve teçhizatı hariç)	47.761	
	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	147.310	69.878
	Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli mekına ve cihazlar	235	

	Tıbbi aletler; hassas optik aletler ve saat	138.343	
	Motorlu kara taşıtı ve römorklar		115.255
	Mobilya ve başka yerde sınıflandırılmamış diğer ürünler	18.763	
2012	Giyim eşyası	17.818	
	Plastik ve kauçuk ürünleri	310.365	4.626.050
	Metalik olmayan diğer mineral ürünler	4.167	
	Motorlu kara taşıtı ve römorklar	12.006	519.120
	Mobilya ve başka yerde sınıflandırılmamış diğer ürünler	3.167	
2013	Taşocakçılığı ve diğer madencilik	108.734	
	Tekstil ürünleri	3.822	
	Plastik ve kauçuk ürünleri	164.404	3.941.218
	Metalik olmayan diğer mineral ürünler	5.887	
	Metal eşya sanayi (makine ve teçhizatı hariç)	30.477	
	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	510	
	Motorlu kara taşıtı ve römorklar	2.582	168.068

Kaynak: TÜİK, <http://tuikapp.tuik.gov.tr>

Bayburt ilinin ihracat ve ithalat değerleri açısından değerlendirilmesi yapıldığında, “*plastik ve kauçuk ürünleri*”nde en fazla ihracat ve ithalat yapıldığı gözlenmektedir. Bunu “*makine ve teçhizat*”, “*tıbbi aletler: hassas aletler ve saat*”, “*makine ve teçhizat*” ile son yıl itibarıyla “*taşocakçılığı ve diğer madencilik*” alanlarının önemli olduğu gözlenmektedir.

1.5. Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralama

1970’li yıllarda daha çok kişi başına düşen gelir yöntemiyle ölçülen gelişmişlik kavramı ise günümüzde sosyal göstergeleri de içerecek şekilde daha geniş bir yelpazede izlenmektedir. Bu çerçevede Türkiye’de illerin gelişmişliğini ölçmeye yönelik olarak yapılan analizlerde de sosyal gelişmişliğe ilişkin kriterlerin, kişi başına gelir yanında, ilave bir kısım parametreleri dikkate alacak şekilde dizayn edilmesi söz konusudur. Bu çerçevede sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi (SEGE) ile gelişmişlik ifade edilmeye başlanmıştır. SEGE-2003 çalışmasında 10 alt kategoride 58 adet değişken kullanılırken; son hazırlanan (2012 yılı) teşvik sistemine de dayanak teşkil eden SEGE-2011 çalışması ise demografi, eğitim, sağlık, istihdam, rekabetçi ve yenilikçi kapasite, mali kapasite, erişilebilirlik ile yaşam kalitesi olmak üzere 8 alt kategoride ve çoğunluğu 2009-2010 yıllarına ait 61 değişken kullanılarak hazırlanmıştır (Eraydın ve diğ., 2012).

Aşağıdaki tabloda 1996, 2003 ve 2011 yılları için hazırlanan illerin SEGE araştırmaları sonuçlarına göre Erzurum, Erzincan ve Bayburt’un yer aldığı alt bölge illerinin sıralamaları verilmiştir.

Tablo 1.11. Alt Bölge İtibarıyla Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralamaları

	1996	2003	2011
Bayburt	64.	61.	64.
Erzincan	47.	53.	45.
Erzurum	56.	55.	59.

Kaynak: UNDP Türkiye, Yeni Ufuklar, S. 78, Haziran 2012
<http://www.undp.org.tr/Gozlem3.aspx?WebSayfaNo=3946>

SEGE açısından 2011 yılında en gelişmiş il İstanbul iken, onu sırasıyla Ankara, İzmir, Kocaeli, Bursa, Eskişehir, Tekirdağ ve Antalya ile birlikte Denizli ve Muğla takip etmektedir. 2011 yılı değerleri 2003 yılı ile karşılaştırıldığında, Denizli ve Muğla illeri Adana ve Yalova'nın yerini almıştır. SEGE açısından en az gelişmiş il ise Muş'tur. 81. sırada yer alan Muş'u Hakkari (80.), Ağrı (79.), Şırnak (78.), Siirt (77.), Bitlis (76.), Van (75.), Mardin (74.), Şanlıurfa (73.) ve Bingöl (72.) takip etmektedir. Bayburt kentinin zamana bağlı olarak sosyo-ekonomik gelişme trendi incelendiğinde, 2003 yılında sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi açısından 61. olan sıralamasının 64. sıraya gerilediği gözlenmektedir. Erzincan'ın 53.'lükten 45.'liğe ilerlediği; Erzurum'un ise 55.'likten 59.'luğa gerilediği dikkat çekmektedir.

Yapılan çalışmalarda ekonomik büyüklüğe ilişkin verilerin tamamına yakın bir kısmı kişi başına değerler olarak alınmış ve böylece değişkenler nüfus etkisinden arındırılmıştır. Dolayısıyla illerin gelişmişlik düzeyinin sadece nüfus ile değil, daha çok fert başına düşen refah miktarı ile ölçülmesi hedeflenmiştir. Eraydın ve diğ. (2012) tarafından yapılan "İllerin Gelişmişlik Düzeyi Araştırması" ise, DPT'nin yöntemine ek olarak, illerle ilgili kriterlerdeki toplam büyüklükleri [44 değişken (27 ekonomi, 10 sosyal gösterge, 7 işgücü)] dikkate alarak değerlendirmiştir. Elde edilen değerler ile bankacılık sektörünü de yakından ilgilendiren illerin "toplam ekonomik potansiyeli" ortaya konulmuş; illerin mevcut büyüklükleri ile potansiyel büyüklükleri ölçülmeye çalışılmıştır (Eraydın ve diğ., 2012: 3). İllerin Gelişmişlik Endeksi (İGE) sonuçlarına göre illerin sınıflandırılması aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1.12. İllerin Gelişmişlik Endeks Değerleri ve Sıralaması

I. Grup		II. Grup		III. Grup		IV. Grup		V. Grup	
İller	Endeks	İller	Endeks	İller	Endeks	İller	Endeks	İller	Endeks
1.İstanbul	30,90	7.Eskişehir	2,87	21.Trabzon	0,54	45.Nevşehir	-1,20	65.Batman	-2,25
2.Ankara	12,23	8.Muğla	2,60	22.Kırklareli	0,53	46.Erzurum	-1,25	66.Adıyaman	-2,27
3.İzmir	7,65	9.Adana	2,60	23.Aydın	0,40	47.Amasya	-1,28	67.G.Hane	-2,34
4.Kocaeli	7,52	10.Tekirdağ	1,93	24.Edirne	0,39	48.Bartın	-1,38	68.Bayburt	-2,42
5.Antalya	5,96	11.G.Antep	1,90	25.Çanakkale	0,26	49.Artvin	-1,46	69.Van	-2,45
6.Bursa	4,78	12.Denizli	1,69	26.Uşak	0,11	50.Kırşehir	-1,48	70.Tunceli	-2,48
		13.Kayseri	1,36	27. Karabük	0,10	51.Niğde	-1,59	71.Kars	-2,57
		14.Sakarya	1,30	28.Balıkesir	0,08	52.Kastamonu	-1,73	72.Mardin	-2,65
		15.Hatay	1,05	29.Bolu	-0,07	53.Erzincan	-1,77	73.Şırnak	-2,77
		16.Mersin	1,02	30.İsparta	-0,09	54.Giresun	-1,85	74.İğdır	-2,83
		17.Konya	0,79	31.Samsun	-0,13	55.Diyarbakır	-1,85	75.Bingöl	-2,96
		18.Yalova	0,76	32.Bilecik	-0,31	56.Sinop	-1,85	76.Siirt	-3,00
		19.Zonguldak	0,68	33.Düzce	-0,43	57.Çorum	-1,87	77.Bitlis	-3,02
		20.Manisa	0,66	34.Osmaniye	-0,68	58.Tokat	-1,88	78.Hakkari	-3,09
				35.Elazığ	-0,73	59.Ordu	-1,90	79.Ardahan	-3,09
				36.Burdur	-0,80	60.Aksaray	-1,92	80.Ağrı	-3,12
				37.Rize	-0,90	61.Ş.Urfa	-1,97	81.Muş	-3,13
				38.K.Maraş	-0,93	62.Yozgat	-1,98		
				39.Kırıkkale	-0,94	63.Çankırı	-2,03		
				40.Karaman	-1,00	64.Kilis	-2,09		
				41.Sivas	-1,05				
				42.Kütahya	-1,05				
				43.Malatya	-1,09				
				44.Afyon	-1,12				

Kaynak: Eraydın ve diğ., 2012: 8.

İGE değerleri açısından Türkiye'deki 81 il 5 temel kategoriye ayrılmıştır. İGE-2010 sıralamasına göre Erzurum 46., Erzincan 53. ve Bayburt 68. sırada yer almaktadır. Oysa İGE-2005 sıralamasında Erzurum 49., Erzincan 58. ve Bayburt 63. sırada bulunuyordu. 2005 ile 2010 yılı değerleri karşılaştırıldığında, Bayburt'un 5 sıra gerilediği; Erzurum'un 3 sıra ve Erzincan'ın ise 5 sıra ilerlediği dikkat çekmektedir.

İGE değerlendirmesinin genel karakteristikleri de şu şekilde sıralanabilir (Eraydın ve diğ., 2012: 9):

- En gelişmiş illerin yer aldığı I. gruptaki illerin, genel olarak çevresindeki diğer illerin refah seviyelerini de yükselttiği görülmektedir.

- Özellikle Gaziantep ve Kayseri gibi II. grupta yer alan bazı iller de çevrelerindeki illere kıyasla daha yüksek bir refaha sahiptir.

- III. gruptaki iller İç Ege, Batı Karadeniz ve İç Anadolu'nun doğu kesimlerinde yer almaktadır.

- IV. gruptaki iller Orta ve Doğu Karadeniz ile Orta Anadolu'da yoğunlaşmıştır.

- En az gelişmiş illeri içeren V. gruptaki iller ise Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinde bulunmaktadır.

Erzurum, Erzincan ve Bayburt illerinin İGE-2005 ve 2010 değerlerini oluşturan göstergeler açısından karşılaştırmaları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1.13. İGE Değerleri Açısından Sıralamalar

	Erzurum		Erzincan		Bayburt	
	2005	2010	2005	2010	2005	2010
- İllerin Gelişmişlik Sıralaması	49	46	58	53	63	68
- Genel Ekonomi Sıralaması	39	41	60	61	79	80
- Kişibaşı Ekonomi Sıralaması	54	57	52	50	71	74
- İşgücü Sıralaması	25	39	68	75	80	81
- Sosyal Gelişmişlik Sıralaması	28	17	45	52	60	63
- Finansal Gelişmişlik Sıralaması	-	58	-	53	-	66
- Nüfus	784.9	769.0	213.5	224.9	76.60	74.41
- İşsizlik Oranı (%)	41	85	38	49	9	2
- İSO 1000'deki Şirket Sayısı	6,2	6,5	6,1	6,1	4,7	4,7
- Vergi Gelirleri (TL milyon)	1	1	0	0	0	0
- Türkiye'nin Vergi Gelirlerindeki Payı (%)	224	283	61	141	14	30
- İhracat (\$ milyon)	0,2	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0
- Türkiye'nin İhracatındaki Payı (%)	21	38	1	1	1	3
- İthalat (\$ milyon)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
- Türkiye'nin İthalatındaki Payı (%)	10	26	5	9	1	2
- Mevduat (TL milyon)	860	1.635	473	882	79	194
- Nakdi Krediler (TL milyon)	758	2.796	278	818	104	244
- Bankaların Şube Sayısı	47	62	20	26	8	8
- Kredi/ Mevduat (%)	88,1	171,0	58,8	92,7	131,6	125,8

Not: Üçüncü ana satırı oluşturan Mevduat, Kredi, banka şube sayısı ve mevduat/kredi oranlarına ilişkin veriler 2007 ile 2011 verilerinden alınmış iken; 2005 yılı nüfus değerleri ise 2007 yılına aittir.

Kaynak: Eraydın ve diğ., 2012.

İGE göstergeleri açısından Erzurum, Erzincan ve Bayburt değerlendirildiğinde, *“her üç ilin de hem kişi başı ekonomi hem de işgücü sıralamasında gerilediği”* gözlenirken; genel ekonomi sıralamasında Erzurum’un 3 ve Erzincan’ın 5 basamak olumlu yönde ilerlediği; buna karşılık Bayburt’un ise 5 basamak gerilediği görülmektedir. Sosyal gelişmişlik sıralamasında ise Erzurum’un 11 basamak iyileştiği; Erzincan ve Bayburt’un ise sırasıyla 7 ve 1 basamak gerilediği dikkat çekmektedir. Nüfus açısından ise Erzurum ve Bayburt’un nüfusunun azaldığı; Erzincan’ın nüfusunun ise arttığı gözlenmektedir. İllerde toplanan mevduatın krediye dönüşüm oranları izlendiğinde, bu oran Erzurum’da %88’den %171’e ve Erzincan’da %58.8’den %92.7’ye yükselirken, Bayburt’ta da %131.6’dan %125.8’e düşmüştür. Ancak, 2010 yılı değerleri dikkate alındığında, üç ilde de genel olarak daha fazla kredi kullanma eğiliminin olduğu söylenebilir.

1.6. Küresel Rekabet Endeksi

Göstergeleri bir bütün olarak değerlendiren küresel rekabet endeksinde (2010-2011) tüm Türkiye 5 temel kategoriye ayrılmıştır. Bu kategori içerisinde

- (i) %16.55-%25 en kötü;
- (ii) %25-%27.33 kötü;
- (iii) %27.33-%29.67 ortanca;
- (iv) %29.67-%32 iyi ve
- (v) %32-%72.5 en iyi

şeklinde iller sıralandırılmış ya da gruplandırılmıştır. Aşağıdaki tabloda Türkiye’de illerin rekabet gücü açısından sınıflandırılmış halleri verilmiştir.

Tablo 1.14. Beşli Likert Mantiğı Çerçevesinde İllerin Rekabet Gücü Açısından Sınıflandırılması

En Kötü 18 İl (%16.55-%25)	Kötü 17 İl (%25-%27.33)	Ortanca 16 İl (%27.33-%29.67)	İyi 13 İl (%29.67-%32)	En İyi 17 İl (%32-%72.5)
Hakkari (16.55)	Yozgat (25.04)	Uşak (27.43)	Çanakkale (29.67)	Sakarya (32.42)
Muş (17.98)	K.Maraş (25.15)	Karaman (27.67)	Sivas (29.84)	Kayseri (32.6)
Şırnak (18.48)	Kilis (25.37)	Aksaray (27.8)	Denizli (29.92)	Samsun (32.8)
Ağrı (19.75)	Amasya (25.51)	Artvin (27.97)	Bolu (29.97)	Edirne (32.92)
Bitlis (20.33)	Bartın (25.71)	Elazığ (28.03)	Balıkesir (30.2)	Trabzon (33.13)
Bingöl (21.13)	Ordu (25.8)	Düzce (28.11)	Manisa (30.27)	Muğla (33.18)
Ardahan (21.45)	Kırıkkale (25.81)	Burdur (28.11)	Zonguldak (30.29)	Tekirdağ (33.71)
Siirt (21.55)	Ş.Urfa (25.84)	Malatya (28.28)	Kırklareli (30.31)	Mersin (34.45)
Iğdır (21.77)	Çankırı (26.1)	Karabük (28.3)	Rize (30.31)	Konya (34.48)
G.hane (21.96)	Tokat (26.32)	Niğde (28.36)	Aydın (31.24)	Adana (34.55)
Batman (21.96)	Kastamonu (26.61)	Kütahya (28.38)	Yalova (31.77)	Eskişehir (36.74)
Mardin (21.99)	Çorum (26.67)	Nevşehir (28.59)	Isparta (31.94)	Antalya (40.17)
Van (22.35)	Erzincan (26.34)	Sinop (28.89)	G.Antep (31.95)	Bursa (40.3)
Adıyaman (23.19)	Afyon (27)	Hatay (29.21)		Kocaeli (41.33)
Tunceli (23.22)	Giresun (27.16)	Bilecik (29.37)		İzmir (46.9)
Bayburt (24.04)	D.Bakır (27.17)	Erzurum (29.58)		Ankara (53.75)
Kars (24.36)	Kırşehir (27.19)			İstanbul (72.5)
Osmaniye (24.57)				

Kaynak: İstanbul’da Bilgi Odaklı Rekabet Projesi: Küresel Veri Tabanı
<http://www.kureselrekabet.com/harita/turkiye/harita.aspx> (Erişim, Mart 2014).

Bu sıralama ölçütüne göre Bayburt %24.04 ile en kötü iller sınıfında ve Erzincan %26.34 ile kötü iller kategorisinde yer alırken; Erzurum da %29.58 ile ortancada yer edinmiştir. En kötü konumda bulunan ilk il %16.55 ile Hakkari ve en iyi konumda olan il ise %72.5 ile İstanbul’dur.

Bayburt dış ticaret sanayi endeksi açısından Tunceli ve Siirt’ten sonra en kötü durumda bulunan 3. il konumundadır ve Bayburt’u Ardahan ile Şanlıurfa takip etmektedir.

Benzer şekilde turizm endeksi açısından sonuncu ve inovasyon endeksinde ise sondan 5.'dir. Bayburt ilinde "*inovasyon ve dolayısıyla patent başvurusu boyutu*"nun sıfır olduğu ve bu durumun yansımaları olarak firma açma ve kapanma oranlarında kendini gösterdiği söylenebilir. Şöyle ki, (2011 yılı itibarıyla) açılan firma oranının (%30.95) üç katından fazla kapanan firma oranının (%114.29) olduğu dikkat çekmektedir. Kalkınmışlığın sanayileşmeyle eşanlı olduğu dikkate alınır, ilde imalat alanındaki girişimin toplam firma sayısına oranı da %8.94 gibi oldukça düşük bir rakamdır. Yatırım teşvik belge sayısı da %0.122 gibi düşük bir seviyededir.

1.7. Genel Kalkınmışlık Göstergeleri Açısından Karşılaştırmalar

Kalkınmışlık göstergesi olarak alınan *elektrik tüketim değerleri* (2009 yılı) bakımından; nüfusa düşen toplam elektrik tüketimi Bayburt'ta 822 (İstanbul'da 2257), sanayi elektrik tüketimi 60 (İstanbul'da 561), mesken elektrik tüketimi 432 (İstanbul'da 739)'dir.

Alt yapı olarak (2010 yılı) *doğal gaz* var; *kanalizasyon hizmetinden* yararlanan nüfus Bayburt'ta %98 (İstanbul'da %91), *arıtma tesisinden* yararlanan nüfus Bayburt'ta %4 (İstanbul'da %91), *atık hizmetinden* yararlanan nüfus Bayburt'ta %61 (İstanbul'da %91), *içme-kullanma suyundan* yararlanan nüfus Bayburt'ta %0 (%100). *Asfalt yolun toplam yola oranı* Bayburt'ta %94.03 (İstanbul'da %100), *bölünmüş yolun toplam yola oranı* Bayburt'ta %20.9 (İstanbul'da %51.74), *1000 kişiye düşen otomobil* 2011 yılı itibarıyla sayısı Bayburt'ta 153.39 (İstanbul'da 419.03)'dur.

Sağlık alt yapısı (2010) açısından;

- *100 bin kişiye düşen yatak sayısı* Bayburt'ta 202 (İstanbul'da 233),
- *Hekim başına düşen nüfus* Bayburt'ta 736.75 (İstanbul'da 516.57);
- *kaba doğum hızı* Bayburt'ta %0.1751 (İstanbul'da %0.1592),
- *bebek ölüm oranı* (2009) Bayburt'ta %0.1253 (İstanbul'da %0.1146)'dır.

Eğitim göstergeleri açısından;

- *ilköğretimde okullaşma oranı* (2011 yılı) Bayburt'ta %98.03 (İstanbul'da %99.38),
- *Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı* Bayburt'ta 15.61 (İstanbul'da 27.06),
- *Bilgisayar başına düşen öğrenci sayısı* Bayburt'ta 97 (İstanbul'da 76),
- *Okul başına düşen dil laboratuvarı* Bayburt'ta %0.02 (İstanbul'da %0.03);
- *Ortaöğretimde Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı* (2011 yılı) Bayburt'ta 20.71 (İstanbul'da 20.57),

- **Ortaöğretimde öğrenci başına düşen harcama** Bayburt'ta 3017 TL (İstanbul'da 1490 TL);
- **Lisans yerleştirme oranı** (2011 yılı için AÖF hariç) Bayburt'ta %29.16 (İstanbul'da %38.33).

Sosyal sermaye göstergeleri açısından;

- **Bin kişiye düşen faal dernek sayısı** (2011) Bayburt'ta %1.97 (İstanbul'da %1.32),
- **Bin kişiye düşen faal vakıf sayısı** Bayburt'ta %0.117 (İstanbul'da %0.101)'dir.

Genel seçime katılım oranı Bayburt'ta %87 (İstanbul'da %86.33)

Kirlilik (2010 yılı) açısından ise **kükürtdioksit ortalamaları** Bayburt'ta %22 (İstanbul'da %7) ve **duman ortalamaları** Bayburt'ta %67 (İstanbul'da %51)

10 bin kişide işlenen suç sayısı (2010) Bayburt'ta 5.35 (İstanbul'da 9.06)

1.8. İllerin Mutluluk Düzeyleri

Hanehalkı Bütçe Anketi'ne 2013 yılında ilk defa il düzeyinde ek bir modül ile uygulanan Yaşam Memnuniyeti Araştırması TÜİK tarafından yapılmıştır. Araştırma Türkiye genelinde 125.720 haneye ulaşılarak, 18 ve daha yukarı yaştaki 196.203 birey ile yüz yüze görüşme yapılması suretiyle gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede genel kamu hizmetleri altında yer alan belediye hizmetleri bağlamında alınan hizmetlerin tatmin sonuçları mutluluk düzeyi olarak nitelendirilmiştir.

Tablo 1.15. İllere Göre Mutluluk Düzeyi (2013)

En Yüksek İller	%	En Düşük İller	%
Sinop	77.7	Tunceli	42.0
Afyonkarahisar	76.4	Osmaniye	45.8
Bayburt	75.9	Diyarbakır	48.7
Kırıkkale	75.5	Antalya	49.8
Kütahya	73.8	Hatay	50.3

Kaynak: TÜİK, İl Düzeyinde Yaşam Memnuniyeti, 2013.

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18507> (14 Nisan 2014)

Türkiye genelinde belediye hizmetlerinden yararlanmaya paralel olarak mutlu olduğunu beyan eden bireylerin ortalama oranı 2013 yılında %59 olarak tahmin edildi. Mutlu olduğunu beyan eden bireylerin oranının en yüksek olduğu il, %77.7 ile Sinop iken, bu ili takip eden iller sırasıyla %76.4 ile Afyonkarahisar ve %75.9 ile Bayburt olmuştur. Mutlu olduğunu beyan eden birey oranının en düşük olduğu il ise %42 ile Tunceli çıkmıştır.

Bayburt'un belediye hizmetlerinde mutluluk indeksinde üst sıralarda olmasına karşılık sosyo-ekonomik gelişmişlik değerleri açısından alt seviyelerde olması, ilde bir tür siyasal bağımlılık oranının da yüksek olduğuna işaret eder. Özellikle mevcut iktidarların devlet-millet bilinci yüksek olan il ekonomisine popülist yaklaşımlarla değil, reel ekonomik-politik açılarından gereken özeni yeterince göstermemesi Bayburt'un hak ettiği yerde olamamasının sebepleri arasındadır.

2. KISIM:

KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLERİN DE ÖTESİNDE STRATEJİK ENDÜSTRİ SEÇİMİ VE LOKOMOTİF GÜÇ OLARAK ÜNİVERSİTELER

Tarım ağırlıklı bir yapıya sahip olan Bayburt ve diğer TRA1 ve TRA2 ekonomilerinde ne tür bir kalkınma hareketine girişilmelidir sorusunun cevabı standart reçetelerden farklı olmak zorundadır. Bilinen bölgesel dengesizlikleri giderme arayışlarının da ötesinde, bu anlamda en önemli misyonu Bayburt Üniversitesinin yüklenebileceği bir model arayışına ihtiyaç olduğu düşünülebilir.

Özellikle Türkiye’de yaşanan sosyo-ekonomik ve siyasal sorunların temelinde 1980’lerden sonra giderek derinleşen bölgesel dengesizlik yer almaktadır. Ve bu sorunun en dramatik ve en derin bir şekilde yaşandığı bölge de bilinen Güney-Doğu Anadolu Bölgesi paradigmasının aksine, Kuzey-Doğu Anadolu Bölgesi (KDAB)’dir. NUTS1 olarak da adlandırılan bu bölge, Erzurum ve Ağrı olmak üzere iki alt bölgeden oluşmaktadır. NUTS2 ya da TRA diye tanımlanan iki bölgeden Erzurum (TRA1) alt bölgesinde Erzurum ile birlikte Erzincan ve Bayburt illeri bulunmakta ve Ağrı (TRA2) alt bölgesinde de Ağrı, Kars, Ardahan ve Iğdır illeri yer almaktadır. Bölgenin geçimlik sektörü bitkisel üretim ve hayvancılıktır. Tarım sektörü açısından kişi başına bitkisel üretim miktarı 2009 yılı rakamları ile 551 TL iken, hayvansal üretim 1148 TL’dir.

Gerilemenin devam ettiği bölgede, nüfus yoğunluğu açısından 2010 yılı Türkiye ortalaması 96 kişi iken, Erzurum, Erzincan ve Bayburt bölgesinde km²’ye 26 kişi düşmektedir. Yıllık nüfus artış oranı da Türkiye ortalaması olan %1,59’un oldukça altındadır (%0,59) ve bu da bölgenin verdiği göçün aldığı göçten oldukça fazla olmasının bir yansımasıdır. Göç sorunun temel nedeni *“insanların doğduğu yerde doyamaması”*dır. Bölgede iklim koşullarının sert ve üretime elverişsiz olması, ekonomik faaliyetlerin yürütülmesinde yüksek maliyete yol açarak, göç olgusuna zemin hazırlamaktadır. Diğer taraftan mikro bazda illerin bir kısmının yaşadığı sorunların temelinde ise makro bazda ülkenin yaşadığı sorunlar da tetikleyici unsur konumundadır. Türkiye ekonomisinin 2008’den bu yana düşmüş bulunduğu *“orta gelir tuzağı”*nı aşıcı politikalar üretememesi ise gelişmemiş illerin göç vermesinin hem nedeni hem de sonucu konumundadır. Orta gelir tuzağına düşülmesinin temelinde ise Türkiye’deki sanayileşme hamlelerinin daha çok düşük ücret avantajına dayalı sektörlerle ağırlık vermesinin ve bunun da sınırlarına gelinmesi yatmaktadır. Burada düşük ücret politikaları başta Marmara Bölgesi olmak üzere sanayinin görece yüksek olduğu bölgelere sanayileşmemiş bölgelerden göçü uyarırken, sanayileşme hamlelerinde paradigma değişimine/yüksek katma değerli ürün üretilip ihracına gidilememesi

ise orta gelir tuzağını beslemektedir. Oysa bu türden bir paradigma değişimi sağlayacak unsurların harekete geçirici politikalar üretilmesi ile hem ülke genelinde büyüme hızı sürdürülebilecek hem de gelişmiş bölgelerdeki sanayi tesisleri gelişmemiş bölgelere kayarak emek-yoğun bölgelerdeki göçü frenleyebilmesi mümkün olabilecektir. Bayburt gibi illerde göç derken de, başta finans kapital olmak üzere entelektüel sermayenin bölgeyi terk etmesi, yani bir tür **“bölgenin kaymağının başka yerlere akması”** hem iş imkanlarını kısıtlamakta hem de bölgedeki kent kültürünü erozyona uğratmaktadır.

Gelir elde edici faaliyetlerin kısıtlı olması ya da yeterince bilimsellikten uzak olması gelir dağılımında bozulmaları derinleştirici etkiler yapmaktadır. Bu nedenle düşük ve en yüksek gelirli gruplar arasında yaklaşık 8 katlık bir fark bulunmaktadır. Ancak, bölgede düşük toplam gelir ve daha önemlisi düşük gelirin dağılımında adaletsizlik; adeta **“fakirliğin tüm topluma yayılması”** gibi bir sonuç ortaya çıkarmaktadır.

Gerek gelir elde etme yetersizlikleri, gerekse bunun dağılımında ortaya çıkan sorunlarla birlikte değerlendirme yapıldığında, bölgesel kalkınmada istenilen düzeye ulaşılamamasında temel sorunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- **İşgücünün vasıflı olmaması,**
- **Bölgenin dışarıya verdiği yüksek oranlı göç olgusu,**
- **İklim şartlarının zorluğu,**
- **Yapılan yatırımların ekonomik olarak geri dönüşlerinin yavaş olması,**
- **Bölgeye ulaşım olanaklarının kısıtlı ve maliyetli olması,**
- **Realistik değil, popülist kamu yatırımları ve**
- **Tanıtım eksikliği.**

Bunlardan bölgedeki işgücünün vasıfsızlığı ve dışarı verdiği göç olgusu üzerinde, özellikle bölgedeki kent merkezlerine bölgedeki diğer illerden ve ilçelerden büyük oranda vasıfsız insan gücünün göç etmesi ve kendi vasıflı kent nüfusunu ise il dışına göndermesi en belirgin yapı konumundadır. Bunun sonucu olarak da kent merkezinde gerek sosyal ve gerekse fiziki sermaye birikimi açısından **“düşük profilli nüfus”** kalmaktadır.

Bayburt özelinde sayılan bir takım olumsuzluklara karşılık, ildeki belirgin avantajlardan birisi sosyal sermaye unsurunun varlığıdır. Sosyal sermayeye atfedilen değer ise sanayi sonrası toplum olarak ifade edilen bilgi toplumlarında yer bulmaya başlamıştır. Gelişmişliği sosyal sermaye unsuru ile açıklayan bu anlayışa göre sanayi toplumunda fiziki sermaye en önemli faktör iken; bilgi toplumunda bilgiyi üreten beşeri sermaye ile beşeri sermaye orijinli sosyal sermaye unsuru ön plana çıkarılmaktadır. Burada önceleri sosyologlar,

antropologlar ve siyaset bilimcileri tarafından ele alınan güvenilirlik olgusunun sosyal sermayenin temelini oluşturduğu iddia edilmektedir. M. Weber (1958)'de ele alındığı şekliyle, sosyolojik anlamda güvenilirlik boyutu, sosyal normlar, tutumlar, kültür ya da inançların kalkınmada önemli rol oynadığına işaret eder olmuştur. Fukuyama (2000)'nın ele aldığı şekliyle sosyal sermaye ise, grup üyeleri arasında işbirliğine müsaade eden enformel değerler veya düzenlemeler demeti olarak kabul edilir. Sosyal sermayenin, beşeri ve fiziki sermaye gibi birikimli olarak değil, bireysel birikiminin yatırım kararı olarak kendini göstermesi boyutu onun temel karakteristiği olarak kabul edilir. Burada sosyal sermaye unsurları olarak üç kavram üzerine yoğunlaşmıştır (Emsen ve diğ., 2011):

(i) *müşterek normlar* (Coleman, 1988; Putnam, 1993; Knack and Keefer, 1997; Putnam 2000; Woolcock and Narayan, 2000),

(ii) *güven* (Putnam, 1993; Knack and Keefer, 1997),

(iii) *kolektif bir şekilde faaliyette bulunmak için insanlara izin veren iletişim ağları* (Putnam, 1993 ve 2000; Woolcock and Narayan, 2000, Sobel, 2002). Bu dağılımı (Knowles, 2005: 5) güven, iletişim ağları (veya grup üyeliği) ve müşterek normlardan oluşan üç kavramın bileşimi olarak ele almıştır (Mina, 2005). Sosyal sermayeyi besleyen unsur olarak beşeri sermayeye ilişkin göstergeler de aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.1. Eğitime İlişkin Göstergeler

Eğitim düzeyi	Türkiye				TRA1				Bayburt			
	Toplam	Erkek	Kadın	(%)	Toplam	Erkek	Kadın	(%)	Toplam	Erkek	Kadın	(%)
Okuma yazma bilmeyen	2643712	443640	2200072	4.60	62309	10115	52194	8.04	3873	506	3367	6.72
Okuma yazma bilen bir okul bitirmeyen	3829953	1203461	2626492	6.67	58502	19762	38740	7.54	3322	1169	2153	5.76
İlkokul mezunu	14994232	6454722	8539510	26.11	186737	77737	109000	24.08	14825	6150	8675	25.71
İlköğretim mezunu	11959942	6783011	5176931	20.83	159844	88653	71191	20.61	13656	7062	6594	23.68
Ortaokul veya dengi okul mezunu	2828299	1720425	1107874	4.93	33415	22634	10781	4.31	2324	1614	710	4.03
Lise veya dengi okul mezunu	12085335	6976694	5108641	21.05	161307	101372	59935	20.80	12315	8272	4043	21.35
Yüksekokul veya fakülte mezunu	6706780	3762530	2944250	11.68	80480	49994	30486	10.38	5553	3751	1802	9.63
Yüksek lisans mezunu	532757	313397	219360	0.93	5726	3715	2011	0.74	305	214	91	0.53
Doktora mezunu	154180	93407	60773	0.27	2235	1599	636	0.29	76	52	24	0.13
Bilinmeyen	1683918	862885	821033	2.93	24884	11785	13099	3.21	1420	661	759	2.46
Toplam	57419108	28614172	28804936	100	775439	387366	388073	100	57669	29451	28218	100

Kaynak: TÜİK, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul?kod=2>

Eğitim göstergeleri açasından TRA1 ve bunun içerisinde yer alan Bayburt'un görece Türkiye ortalamasının gerisinde olduğu ve dolayısıyla beşeri sermaye göstergeleri bakımından geride olduğu dikkat çekmektedir. Özellikle lisans ve lisansüstü göstergeleri açasından değerlendirme yapıldığında, Türkiye'nin hemen gerisinde TRA1 ve onun da gerisinde Bayburt gelmektedir. Yalnız ilkokul ve lise dengi okullarda Bayburt'ta eğitim oranlarının nispi olarak az da olsa yksekligi uzun vadede beşeri sermaye ve dolayısıyla sosyal sermaye için potansiyelin varlığına işaret ederken; bunun lisans ve lisansüstünde gerilemesi ise ilin verdiği g ile açıklanabilir. Diğer bir ifadeyle fiziki sermayede olduğu gibi Bayburt'ta oluşan beşeri sermayenin, yani bir nevi "bölgenin kaymağı"nın Batıya gitmesiyle bölgede sermaye yetersizliği ve sonuçta kalkınamamışlık adeta kaçınılmaz hale gelmektedir.

Diğer taraftan "düşük gelir-yüksek g hızı" döngüsünde belli bir sınırın açılması ise illerin kendi kültürünü kaybetmesine yol açmaktadır. Bu durum başta işsizliğin artması olmak üzere pek çok olumsuzluğu beraberinde getirmektedir. Gerek dışarıdan gelenlerin uyum problemleri sonucu artan suç oranları, gerekse kent planlamasındaki yetersizlikler sonucu artan trafik problemi ve altyapı yetersizlikleri bölge illerini kent havasından çıkarmakta, yığınların yaşadığı adeta "**kyleşen kent**" haline sokmaktadır.

Diğer taraftan iklim şartlarının zorluğu ise bölgede yaşamanın ekonomik olarak maliyetini artırmaktadır. Gerek ısınma, gerekse giyim için yapılan harcamalar hanehalklarını olumsuz bir şekilde etkilemektedir. İklım koşulları aynı zamanda tarımsal üretimde sınırlı bir çalışma ve üretim dönemi oluşturmakta; tarımla uğraşanların yılın çoğunluğunu boş geçirmesine yol açmaktadır. Bölgeye yapılan yatırımların fizibilite çalışmalarının iyi yapılmamış olması, bölge içi pazarın gerek nüfus açısından, gerekse ekonomik açıdan sınırlı olması, üretim bölge dışına satılmasını gerekli kılmakta ve bu da ulaşım maliyetleri nedeniyle rantabl olamamaktadır. Bölgenin turizm potansiyelinin de yeteri kadar tanıtılamaması ve yapılan büyük organizasyonlardan istifade edilememesi ya da organizasyonların süreklilik arz etmemesi bir diğer sorundur.

şimdiye kadar bölgede yaşanan olumsuzluklar resmedilmeye çalışıldı. Bu duruma özellikle 1980'den sonra Türkiye'de uygulanan sözde liberal (?) politikaların yol açtığı ve hatta dengesizliği derinleştirdiği söylenbilir. Zira Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlıdan aldığı mirası adeta srdrrcesine, Batıya ve Batıda da İstanbul'a ağırlık veren politikaları uygulamaya koymasına, "**Batıyı cazibe merkezi haline getirir**" iken, "**Doğuyu snkleştirmekte**", bunlar da hem insan hem de sermaye gu tetiklemektedir. Batı giderek artan cazibesiyle Doğunun hem beşeri hem de fiziki sermayesini çekerken; Doğu maruz

kaldığı kaynak kaybıyla giderek boşalmakta, Batı ise kalabalıklaşmaktadır. Doğu, Batının artan cazibesine yenik düşerken, bazen bölgeye yönelik uygulanan politikalarda da vizyon eksikliğini günahını çekmektedir.

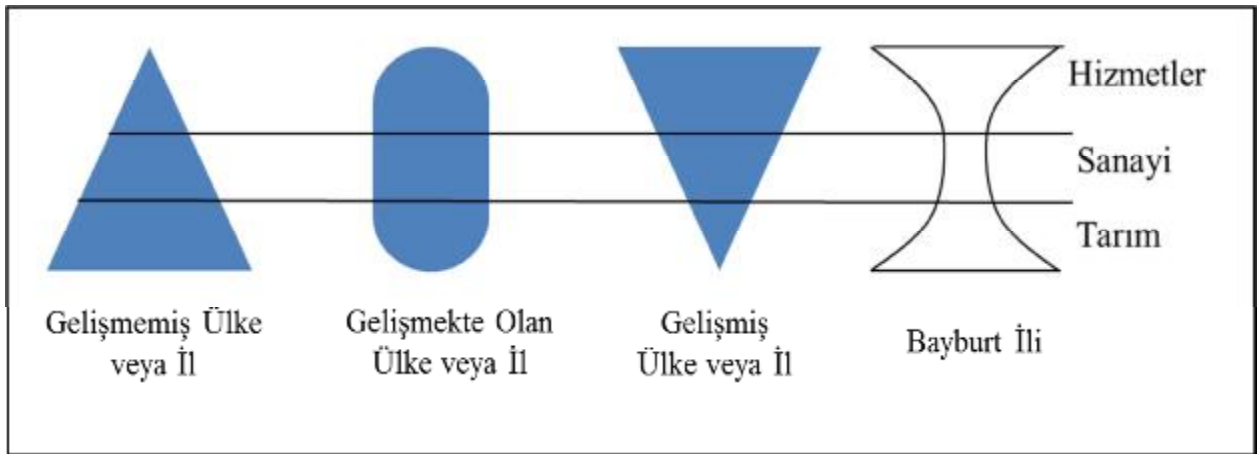
Batı kalabalıklaşırken, bunun sonucu olarak aşırı kentleşmenin getirdiği negatif dışsallıkların mevcudiyeti ile baş başa kalmaktadır. Bunlar nedir diye sorulduğunda; başta işsizlik ve büyük kente adapte olamamanın getirdiği suça eğilim; tinerciler, yankesiciler, kapkaççılar vb. olarak sayılabilir. Ayrıca yığılmanın yol açtığı yoğun trafik ve zaman kayıpları ile çevre sorunları göç alan yerlerin en temel problemleri arasında zikredilebilir.

Diğer taraftan Batıya yatırım yapma dinamiğinde ise yapılan yatırımların kendisini daha kısa zamanda amorti etmesi, yani yüksek kazanç-düşük maliyetler gelmektedir. Bunu hem kamu hem de özel sektör el ele yürütmektedir. Doğu nereye kadar boşalacak ya da tersine, Batı nereye ve ne zamana kadar dolacak? Sorunun cevabı, Batı her anlamda doyduğunda mı? Oysa Dünyada kent tarihleri incelendiğinde, doyumun hiçbir zaman olmayacağı açıktır. Zira gelişmiş ülkeler (GÜ) ile gelişmekte olan ülkeler (GOÜ) arasındaki ilişkiler irdelendiğinde, GÜ'lerin bir tür "ürün dönemleri hipotezi"ne benzer süreçle, kendisini icat ettiği malları bir süre sonra takipçileri olan GOÜ'lere terk ettiği açıktır. Oysa dünya genelinde ve Türkiye özelinde il ve bölge bazında kalkınma süreçlerinin pek de bu şekilde işlediği söylenemez. O zaman fayda-maliyet analizleri bir köşeye bırakılıp, insanların doğduğu yerde doyacağı imkanlar yaratılmak zorundadır. Bu görev de 1980'den sonra radikal politika değişikliğine giden hükümetler tarafından gerçekleştirilmelidir. Sosyal devlet olmanın gereği de bu değil mi!? Daha açıkçası, ***"Doğuda cazibe merkezleri/kutup kentler yaratılarak her anlamda boşalma frenlenebilmeli"***dir. Zira bu tür politika uygulamalarına devam edilirse, Doğunun boşalması ve buna karşılık Batının kalabalıklaşmasının sosyo-ekonomik maliyetleri her iki bölgeyi de yaşanmaz kılacaktır.

2.1. Var Olanda En İyi Olma ve Potansiyel Araştırma

Bölgenin tarım ve hayvancılık ağırlıklı yapısı dikkate alındığında, bunun yüksek katma değer ortaya koyma ve dolayısıyla tasarruf-sermaye birikimine katkıda bulunarak yapılacak yatırımlara kaynak yaratma mekanizmaları zayıftır. Diğer taraftan H. Chenery'nin vurguladığı üzere, talebin gelir esnekliği dikkate alındığında, tarımsal mallarda esneklik değeri 0.5, sanayi mallarında 1.3 ve hizmetlerde ise 1.0'dır. Bu durum, tarımsal üretimin toplam gelire etkisinin zayıflığına işaret etmekte; kalkınmak için sanayi sektörüne ağırlık verilmesi gereğine işaret etmektedir. Dolayısıyla literatürde kalkınma ile sanayileşme kavramlarının niçin eş-anlamli kullanıldığını da buradan çıkarmak mümkündür. İstihdamın

sektörel payları C. Clark mantığı ile ele alınırken, bu mantığı istihdamın nihai yansıması olan gelire uyarlamak da mümkündür. Gelirin sektörel payları incelendiğinde, az gelişmişlikte en temel sektör tarım (az gelişmiş olma) iken; az gelişmişlikten gelişmişliğe geçişi tarımdan sanayiye (gelişmekte olma), sanayiden de hizmetler sektörüne (gelişmiş olmaya) doğru evrileceği ileri sürülmektedir. Aşağıdaki şekilde soldan sağa doğru ilk üç şekil ülkeler açısından ifade edilen bu yapıyı vermekte olup, bunun da aynı zamanda iller bazında geçerlilik arz edeceği söylenebilir. Şekilde soldaki üçgen tarımda en yüksek yoğunlaşmayı ifade etmektedir. Ortadaki çanak biçimi sanayinin payının görece yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ters üçgen ise gelişmişliği yansıtmakta olup, hizmetlerde en yüksek yoğunlaşmayı temsil etmektedir. En sağdaki şekil ise çarpıklığı göstermekte olup, Bayburt ili de bu bağlamda ele alınabilir.

Şekil 2.1. Gelişmişliğe Göre İstihdamın Sektörel Dağılımı

Tarım sektörünün yüksekliği az gelişmişlik göstergesi olup, bu durum az gelişmişliğin hem sebebi hem de sonucudur. Ancak, kalkınmanın da tarım sektöründe verimliliğin artırılması ile mümkün olduğu dünya sanayileşme deneyimlerinden bilinmektedir. Zira çoğu gelişmiş ülkenin tarım sektöründen elde ettiği artı değeri sanayi için sermaye birikimi olarak kullanmasının yanı sıra tarımın sanayi için bir tür işgücü deposu olması ile sanayi işçisinin beslenmesini sağlaması, sanayileşmede tarımın üstlendiği temel rollerden olmuştur.

Bayburt ilinde tarımda yüksek istihdama karşılık, “*düşük gelir seviyesi, geçimlik-rızık toplumu aşaması*”nda olduğunun göstergesidir. Tarım ve hayvancılıkta verimlilik artışları ile servet-refah aşamasına geçilme yolunda tedbirler alınmalıdır.

Bu tedbirler içerisinde;

- *avantajlı olan tarım ve hayvancılık ile bunların beslediği sanayi alt sektörlerinin belirlenmesi ve hizmetler kaleminde turizm alanlarının tespiti,*
- *üretimin bu alanlara kaydırılması,*
- *dezavantajlı olma gerekçelerinin tespit edilmesi,*
- *dezavantajlı gözükmeye nedenleri araştırılarak, özellikle “katma değeri yüksek öncü sektör seçimi”ne yönelinmesi,*
- *il dışında bulunan yüksek profilli-beşeri sermaye boyutu bulunan Bayburtluların ile çekilmesi,*
- *gelenlerin geldikleri yerden bilgi ve deneyimlerini aktarma mekanizmalarını çalıştırılarak, daha çok İMeCe usulünde ancak küçük ortaklıklı yatırımlara yönelimin sağlanması.*

Ayrıca Bayburt ilinin ihracat ve ithalat değerleri onun sahip olduğu potansiyellere ilişkin sinyal teşkil edebilir. Bu doğrultuda 1. Kısımda belirtilen dış ticaret potansiyeli olan sektörler dikkate alınmalıdır ve bu sektörler de aşağıdaki gibidir;

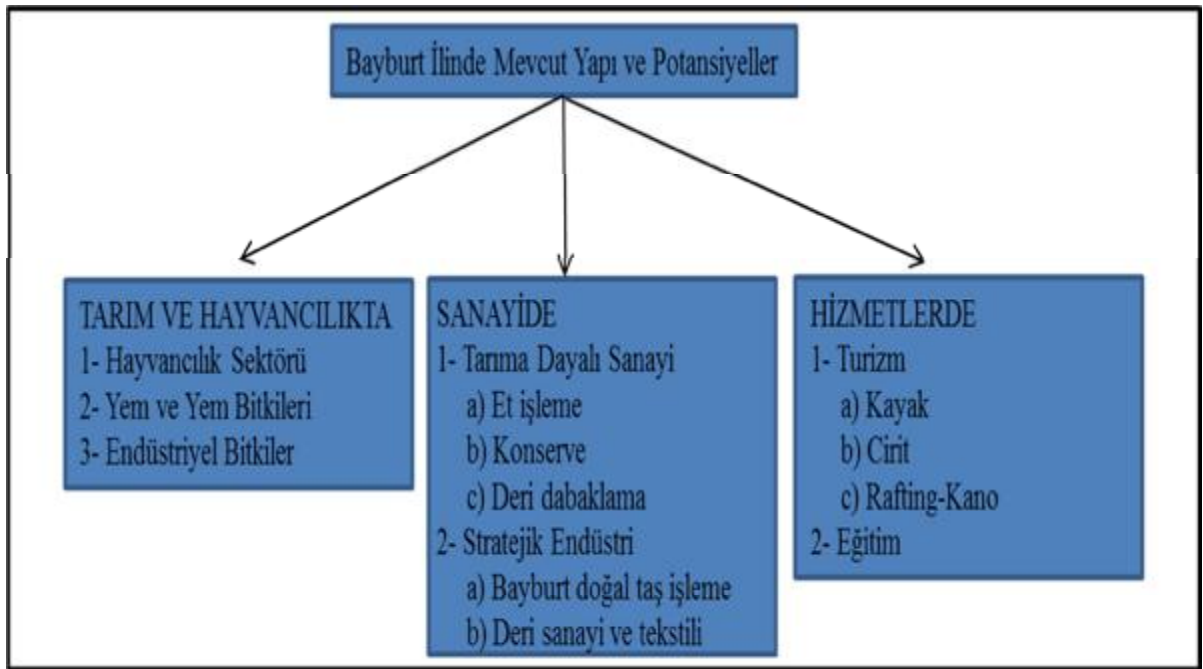
- *plastik ve kauçuk ürünleri,*
- *makine ve teçhizat,*
- *tıbbi aletler: hassas aletler ve saat,*
- *taşocaklığı ve diğer madencilik.*

Diğer taraftan ilin tarım sektörü açısından sahip olduğu mera ve çayırlar ile bitkisel üretim değerleri açısından potansiyelleri mevcuttur. Bu potansiyeller hayvancılıkta sahip olunan otlak avantajı ile kendini gösterirken; bitkisel üretim değerleri açısından da Türkiye verimlilik değerleri üzerinde veya yakın olan alanlar dikkate değerdir:

- büyükbaş hayvancılığı süt üretimi,
- küçükbaş hayvancılığı süt üretimi,
- fiğ (dane)
- mısır (slaşlık),
- mercimek (yeşil)
- koronga (yeşil ot)
- buğday,
- arpa
- çavdar
- zeytin ve turingil dışındaki meyveler.

Yukarıdaki tarım ve hayvancılığa ilişkin göstergelerde özellikle hayvancılıkta girdi açısından avantajların nesil ıslahı ile verimliliği artırıcı etkiler yaratılması gerektiği söylenebilir. Diğer taraftan fiğ (dane), mercimek (yeşil) ve koronga (yeşil ot) açısından verimlilik değerlerinin Türkiye ortalamasından yüksek olduğu; slaşlık mısır, buğday, arpada ve çavdarda ise Türkiye ortalamasının altında ancak bu ortalamaya yakın değerlerin varlığı dikkat çekmektedir.

Tarım ve sanayide yukarıda belirtilen bilgilerden hareketle sahip olduğu avantajlarına ilaveten hizmetlerde de özellikle turizm potansiyellerinin varlığı dikkate alınarak aşağıdaki şekilde özet olarak vermek mümkündür.

Şekil 2.2. Bayburt İlinin Potansiyelleri

Üstünlükleri ve potansiyelleri bilinen Bayburt'ta ayrıca el-zanaatları bağlamında tekstil tasarımına dayalı olarak ehramının ve zengin mutfağının pazarlanamaması da dikkatle takip edilmelidir.

Özetle Bayburt'ta var olan potansiyeller daha çok tarım ağırlıklı yapının varlığına işaret ettiğinden, tarımda da avantajlı olan alt sektörlerin ortaya çıkarılması yönünde çalışmalara gereksinim vardır. Hayvancılığa uygun altyapının varlığının bir kanıtı olarak toplam ekilen arazinin giderek artan bölümü yem bitkisi üretimine ayırt edilmeye başlandığı dikkat çekmektedir (bkz. Ek3 ve Ek 4). Bu durumun sağlanması ile üretkenlik ve katma değer artışının tarım sektörü bağlamında hayvancılık ve bitkisel üretim değerlerinde katma değer

artışı hem bölge gelirini artırıcı etki etki yaparak refahı yükseltecek hem de tarım dışı sektörler için gerekli olan sermaye birikimi ve girdi temini gibi unsurları tetikleyecektir. Diğer taraftan il için ileri ve geri bağlantıları yüksek olan kilit-öncü sektör seçimine gidilerek, bu yönde örnek yatırımların yapılması gereklidir.

2.2. Bayburt Üniversitesi'nin Mevcut Potansiyeli

Bilginin üretimi, birikimi, transferi ve yaşama uygulanması, sosyo-ekonomik kalkınmada önemli faktörler haline gelmiş ve küresel bilgi ekonomisinde rekabet avantajı kazanmak için ulusal kalkınma stratejilerinin özünü oluşturmaya başlamıştır. Bu bağlamda üniversitelerin ana fonksiyonları üç noktada toplanmıştır;

- a) eğitim-öğretim,
- b) araştırma-geliştirme ve
- c) bilgi toplumunu oluşturma.

Özellikle bilgi toplumu yaratma fonksiyonunda üniversiteler toplum hizmetleriyle ülke ekonomisine büyük katkıda bulunmakta ve küreselleşmiş dünyada uluslararası alanda rekabet edebilecek bir toplumun yetişmesine imkân sağladığı vurgulanmaktadır.

Bu üç ana fonksiyon ile yükseköğretimin günümüzde giderek artan önemi bağlamında, bunun ekonomik gelişmenin hem sebebi hem de sonucu olduğu söylenebilmekte; diğer bir ifadeyle ekonomik gelişmişlik düzeyi ile yükseköğretim arasında çift yönlü nedensellik ilişkilerin bulunduğu ileri sürülmektedir. Bu durumu destekler biçimde çoğu gelişmiş ülkede yükseköğretime katılma oranları %50'lerde iken, genel olarak az gelişmişliğin yoğun olduğu Afrika'da bu oranın ancak %5'i bulması belirtilen çift yönlü nedensellik ilişkilerinin daha iyi anlaşılmasında dikkate değerdir. Literatürde yükseköğretim ve ekonomik gelişme ile ilgili yapılan araştırmalarda elde edilen bulguları da 5 ana başlıkta toplamak mümkündür (Cloete ve diğ., 2011):

- Ekonomik büyüme üzerine yükseköğretimin etkisini dikkate alan çalışmalarda yükseköğretime katılım oranları ile ekonomik büyüme oranı veya küresel, bölgesel ve yerel teknolojik avantajlar arasında güçlü korelasyonun-ilişkilerin olduğu belirlenmiştir.
- Yükseköğretime yönelik olarak yapılan özel ve kamu kesimi yatırımlarının ülkenin vergi gelirlerini, tasarruflarını ve yatırımlarını artırdığı; bunun da daha fazla verimlilik, girişimcilik ve sivil toplum anlayışını beslediği gözlenmiştir.
- Emek piyasasında nitelikli emek-beşeri sermaye oluşturmada yükseköğretimin etkin olduğu tespit edilmiştir.

- Yükseköğretim kurumlarının üniversite-sanayi ilişkilerinin günümüzde giderek artan önemini de içerecek şekilde yeni teknolojileri çektiği ve özel sektörde faaliyette bulunan firmaların kapasitelerine katkıda bulunduğu ortaya konulmuştur.
- Yükseköğretim kurumlarının toplum için gereklilik arz eden (örneğin yaşam boyu öğrenme, bilgi yoğun işler için hazırlık, vb.) araştırmaların yanı sıra bulunduğu yerdeki kurumların faaliyetleri çerçevesinde politika üretme ve düzenleyici rol oynama etkilerinin de olduğu bir mekanizmada, mezunları açısından bilgi ekonomisindeki etkilerinin varlığının giderek derinleştiği dikkat çekmektedir.

Yukarıdaki bulgulara paralel biçimde Bayburt Üniversitesi'nin kuruluşuna da dayanak teşkil eden Dokuzuncu Kalkınma Planında, “değişen ve gelişen ekonomi ile iş piyasasının ihtiyaçlarını karşılamak için” eğitim yatırımlarının artırılması ve yaşam boyu eğitim stratejisinin geliştirmesi amaçlanmaktadır. Bu çerçevede **“genel amaç olarak yükseköğretimde okullaşma oranının yükseltilmesinin belirtilen hedef ve amaçlara ulaşılmasında büyük katkı sağlayacağı”** vurgulanmıştır. Dolayısıyla üniversitelerin;

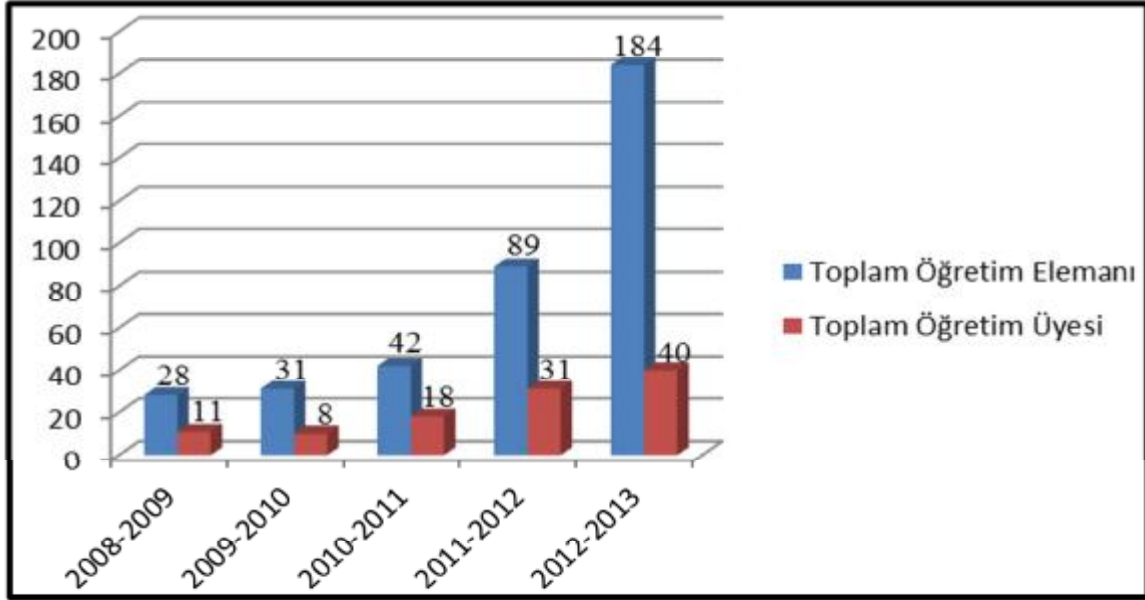
- (i) değişen şartlara uyum sağlayarak gelişen toplumsal ihtiyaçların karşılanmasında,
- (ii) insan gücü yetiştirilmesinde,
- (iii) yeni bilgiler üretilmesinde,
- (iv) sağlık hizmetleri sunulmasında ve
- (v) teknolojik gelişmeler gibi birçok alanda topluma büyük hizmetler sağladığı

gerçeği dile getirilmiştir.

Özetle üniversitelerin misyonu; toplumun ihtiyaç duyduğu insan gücünü yetiştirmek, toplumsal gelişmeye yön vermek ve gelişmeyi engelleyen yanlış enformasyonu ortadan kaldırmaktır (Karakoç, 1996, Hatipoğlu, 1995). Diğer bir görüşe göre, üniversitenin işlevleri eğitime-öğretme, araştırma-geliştirme ve toplumsal hizmetlerden oluşmaktadır (Yüksek Öğretim Kurumu, 2005).

Yukarıda sayılı bir çok işlevi yerine getirebilme misyonuna sahip olduğu düşünülen üniversitelerin bu misyonlarını da sahip olduğu beşeri ve fiziki sermaye imkanları ile yerine getirdiği açıktır. Sahip olduğu misyonlar dikkate alınarak Türkiye’de 1990’lardan sonraki dönemlerde üniversite açmada önemli sıçramalar kaydedilmiştir. Ancak, öğretim elemanı yetiştirilmenin zamana yayıldığı dikkate alınır, belki son dönemde açılan üniversitelerin fiziki mekan olarak yetersizliklerinin izole edildiği ifade edilebilirken; üniversite sayısı ve

binalaşmadaki sıçramaya karşılık eğitimci sorununun uzun süre devam edeceği söylenebilir. Yüksek misyona sahip olduğu düşünülen üniversiteler arasında Bayburt Üniversitesinin kuruluşundan bu yana toplam öğretim elemanı ve öğretim üye sayılarındaki değişimler ise aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Şekil 2.3. Bayburt Üniversitesinin Akademik Personel Sayısı

2008 yılında kurulan üniversiteler arasında en yavaş büyüme performansı sergileyen Bayburt Üniversitesinin kuruluş aşamasında sancılı dönemini atlatarak 2011-2012 ve 2012-2013 eğitim ve öğretim yılında önemli sıçrama gösterdiği gözlenmektedir. Kendisi ile birlikte o yıl kurulan 9 üniversite arasında yer alan Bayburt Üniversitesinin büyüme potansiyelini etkin bir şekilde kullanmasıyla hem harcamalar yoluyla talep hem de sürükleyici roller üstlenmesi ile arz boyutuyla il ekonomisine katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Talep boyutuyla potansiyelleri ise öğrenci sayısı kısmen resmedebilir. Buna göre aşağıdaki tabloda Bayburt Üniversitesinde cinsiyete (erkek E ve kız K) göre ve toplam (T) öğrenci sayıları ile son kaydolmuş öğrenci sayıları verilmiştir.

Tablo 2.2. 2012-2013 Öğretim Yılı Bayburt Üniversitesi Öğrenci Sayıları

	Yeni Kayıt			Toplam Öğrenci Sayısı		
	T	K	E	T	K	E
BAYBURT Üniversitesi TOPLAMI	1600	699	901	5319	2228	3091
BAYBURT EĞİTİM F.	305	200	105	1377	805	572
İKT.VE İDR.BİL.F.	452	223	229	1476	709	767
MÜHENDİSLİK F.	353	94	259	1115	248	867
BAYBURT MES.YO.	442	158	284	1253	421	832
BAYBURT SAĞ.HİZ.MES.YO.	48	24	24	98	45	53

Not: Mart 2014 tarihi itibarıyla Bayburt Üniversitesi web sayfasından derlenmiştir.

Bayburt Üniversitesi'nde bulunan fakülte ve yüksekokullarına görece daha eski, yani önceden aktif olarak eğitim ve öğretim yürüttükleri söylenebilir. Toplam öğrenci sayısının 5319 olduğu Bayburt Üniversitesinde 184 öğretim elemanı ve 40 öğretim üyesi bulunmaktadır. Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı 132,98 ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı ise 28,91'dir. Öğretim üyesi açısından Türkiye ortalamasının (83,28) oldukça gerisinde; buna karşılık öğretim elemanı açısından Türkiye ortalamasının (35,79) üstünde bir yapının varlığı dikkat çekmektedir.

Diğer taraftan Bayburt Üniversitesi bünyesinde yer alan fakülte, yüksekokul, enstitü ve araştırma merkezlerine ilişkin bilgiler de aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.3. Bayburt Üniversitesi'nin Mevcut Birimleri

FAKÜLTELER			
EĞİTİM FAKÜLTESİ	İKT. VE İD. BİL. FAK.	MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ	İLAHİYAT FAKÜLTESİ
İlköğretim	İktisat	Gıda	İDKAB Eğitimi
Türkçe	İşletme	İnşaat	Temel İslam Bilml.
Güzel Sanatlar		Makine	Felsefe ve Din Bil.
-Resim		Bilgisayar	İslam Tarihi ve San
-Müzik		Elektrik-Elektronik	
Yabancı Diller		Endüstri	
-İngilizce Dili		Mlz. Bil. Nanotk.	
Eğitim Bilimleri			
Özel Eğitim			
-Zihinsel Engl			
-İşitme Engl			
-Üstün Zekalılar			

ENSTİTÜLER			
FEN BİLİMLERİ	SOSYAL BİLİMLER		
YÜKSEKOKULLAR			
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR YÜKSEK OKULU	BAYBURT MYO -Muhasebe ve Vergi Uygulamaları -Büro Hizmetleri ve Sekreterlik -Pazarlama ve Reklamcılık -Kimya ve Kimyasal İşletme Teknikleri -Yönetim ve Organizasyon -Elektronik ve Otomasyon -Bilgisayar Teknolojisi ve Programlama	SAĞLIK HİZMETLERİ MYO -Çocuk Bakım ve Gençlik Hizmetleri -Tıbbi Hizmetler ve Teknikler	
ARAŞTIRMA MERKEZLERİ			
GIDA TARIM VE HAYVANCILIK UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ	SÜREKLİ EĞİTİM UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ -Kpss-Dgs -Genel İngilizce -Genel Arapça -Temel Ebru	BAYBURT TARİHİ VE KÜLTÜRÜ UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ	UZAKTAN EĞİTİM UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

Not: Mart 2014 tarihi itibarıyla Bayburt Üniversitesi web sayfasından derlenmiştir.

4 fakülte, 3 yüksekokul, 2 enstitü ve 4 araştırma merkezi bulunan Bayburt Üniversitesinde mevcut yapı dikkate alındığında İİBF ile Mühendislik Fakültesinin tarım, sanayi ve hizmetler sektörünü doğrudan destekleme potansiyellerinin bulunduğu söylenebilir. Araştırma Merkezlerinin ise Editörlüğünü Rıfat Yıldız ve Hayriye Atık'in yaptığı *“Türkiye’de ARUMER ve USİ Deneyimleri”* adlı çalışmada da tespit edildiği gibi adeta “tabela kurumlar” hüviyetinin ötesine geçemediği gibi çağın gereklerinin de gerisinde kaldığı tespiti bulunmaktadır. Benzer şekilde yine Rıfat Yıldız'ın yürüttüğü *“Fakülte ve Yüksekokullarda Öğrenci Proje Üretimini ve Girişimciliği Destekleme Merkezlerinin Kurulması 5746 Sayılı Ar-Ge Yasası ve Yeni Bir Üniversite-Sanayi İşbirliği Modeli”* adlı çalışmada üniversite bünyesinde genç girişimci yetiştirilmesine ağırlık verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ancak, sahip olunan fakülte ve yüksekokulların gerek kadro yetersizliği, gerekse Türkiye’deki eğilime bağlı olarak standart eğitim ve öğretim faaliyetleri içerisinde

bulunduğu açıktır. Dolayısıyla bütün bu yapılar dikkate alındığında, özelde Bayburt ve genelde de Türkiye'deki üniversitelerin bölgenin, ülkenin ve dünyanın ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak ve adeta formel eğitim kurumlarına dönüştüğü söylenebilir. Oysa cari durum ile olması gereken arasındaki farklılığı izole etmeyi başaranlar kalıcı ve etkin olma hüviyetine sahip olmakta ve dünya da buna evrilmektedir. Aşağıdaki örnek vakada da belirtildiği gibi Mesleki Yeterlilik Kurumunun en basitinden çobanlığa standart getirme çabası dikkate alınarak eğitim birimlerinin dizaynının önem arz ettiği söylenebilir.

Örnek Vaka:

Mesleki Yeterlilik Kurumunun “çobanlığa standart getirme” çabalarının olduğu günümüz Türkiye'sinde çoban, “iş sağlığı ve iş güvenliği ile çevreye ilişkin önlemler alarak kışın ağıl/ahırda, yazın merada sürüsünün beslenmesini sağlayan, sağlığını koruyan, bakım işlerini yürüten, sürüyü yönlendiren ve mesleki girişim faaliyetlerine katılan nitelikli kişi” olarak tanımlanmıştır.

Dolayısıyla araziye uyum, iklimi takip edebilme, rüzgar ve nem hesabı yapabilme, aşı yapabilme, hayvan çiftleştirme ve doğurabilme hakkında bilgi ve beceriye sahip olmaları gerekeceği belirtilmiştir.

Kaynak: Haber Türk Gazetesi, 20.04.2014.

Yukarıdaki örnek vakada da görüldüğü gibi birimler kalifiye eleman yetiştirme yönünde çaba sarf etmeleri ve bu bağlamda yeniden yapılanmaya gitmeleri gerekmektedir. Bu durumda üniversitelerin işlevselliğini sağlayıcı politika önlemlerine şiddetli ihtiyaç bulunmakta ve üniversitelerin özellikle yeniden yapılandırılması gereği dikkat çekmektedir.

2.3. Bölgesel Sosyo-Ekonomik Durağanlığı Aşmada Üniversite

Gelişmişliğin hem sebebi hem de sonucu özelliğini bünyesinde bulunduran üniversitelerin ülkeler arasında belirgin bir şekilde ortaya çıkan farklılıklarının bir ülkenin gelişmiş ve gelişmemiş bölgeleri arasında da gözlemlendiği açıktır. Bu noktada dünyadaki en önemli sorunlardan birisi bölgesel dengesizlik sorunudur ve bu sorunlarının giderek derinleşmesidir. Modern anlamda, yani ulusal ve bölgesel kalkınmayı kuşatan bir üniversite anlayışının ana fonksiyonları ise şunlardır (D'Aico ve diğ., 2012):

- Araştırmaların ekosistemi ve teknolojinin ticarileştirilmesine yönelik olması,
- Ortak girişimciliğe yönelik araştırmalarını, bilim ve teknoloji odaklı kurulum şirketlerini, lisans dzenlemelerini, stratejik ortaklıklar/endüstri ile ilişkilere ağırlık vermesi,
- Enformel araştırma bağlantılarını ve Ar-Ge projelerini içeren bir piyasa oluşturma.

Üniversiteler yerel ekonomiler üzerinde önemli ölçüde hem doğrudan hem de dolaylı etkiler yaratabilir. Dolayısıyla üniversitelerin *“hizmetler istihdamı ve tüketimi”* gibi yerel gelire *“köklü/doğrudan etkileri”* olmakla birlikte, *“endüstri bağlantıları”* yoluyla *“dolaylı etkileri”* de giderek artan araştırma ve politika belirlemede cezbedici konumundadır. Üniversitelere yönelik ilginin genel öncülü ise, bilgi ve teknoloji transferini daha ileri düzeyde kolaylaştırmak amacıyla bu bağlantıları artırmada toplumda algılanan kapsamdan ibarettir. Bayburt Üniversitesinin büyüme potansiyelleri ve buna bağlı olarak strateji geliştirilmesinde doğrudan ve dolaylı etkileri kuvvetli olacak şekilde yapılandırılması gerekliliği ortadadır.

2.3.1. Bölgesel Dengesizliği Gidermede Üniversiteler

Genel olarak üniversitelerin geleneksel anlamda öğretimde bulunma ve kamu hizmeti gözetme fonksiyonuna ilaveten modern üniversitelerin ülkenin ve bulunduğu bölgenin ekonomik kalkınmasına etkileri şu şekilde sıralanabilir (Goldstein ve Druker, 2006: 22-23):

- a) Bilgi yaratma,
- b) Beşeri sermaye teşekkül ettirme,
- c) Var olan teknik bilginin transferi,
- d) Teknoloji icadı,
- e) Sermaye yatırımı,
- f) Bölgesel liderlik,
- g) Bölgesel çevre üzerine etkiler,
- h) Bilgi altyapısının üretimi.

Üniversitelerin ekonomik kalkınmaya katkılarının 8 ana başlıkta sıralandığı durum göz önünde bulundurulduğunda, devletler ekonomik kalkınmalarını sağlayabilmek amacıyla üniversitelere giderek daha fazla ölçüde önem vermeye başlamışlardır. Bu durumda özellikle gelişmiş ülkelerde, tarım ve enerjide *“ortaya çıkan yetersizliklere”* ya da *“giderek artan bağımlılığa”* karşı bir önlem ya da alternatif arayışı olarak üniversitelere bakıldığı söylenebilir. Ulusal bazda iki temel sektörde ortaya çıkan sorunları çözmeye çabalarına

ilaveten “*bölgesel anlamda da dengesizliklerin derinleşmesine karşı bir panzehir*” olarak üniversitelerin görülmeye başlandığı ileri sürülebilir. Bu noktada 1980’lerde ABD’de iki temel tema tartışılmaya başlanmıştır. Birincisi, ekonomik kalkınmada üniversitelerin rolünü genişletme çabalarıdır ki, bunlar da;

- ekonomik kalkınmaya bakış açısında pasif durumdan aktif duruma geçiş (pasif pozisyon olarak üniversitelerin geleneksel -öğretim- fonksiyonları icra etmesi; aktif fonksiyon olarak da üniversitelerin modern -bilgi icadı ve yayma- fonksiyonlar icra etmesi),

- stratejik planlamada giderek artan önem ve

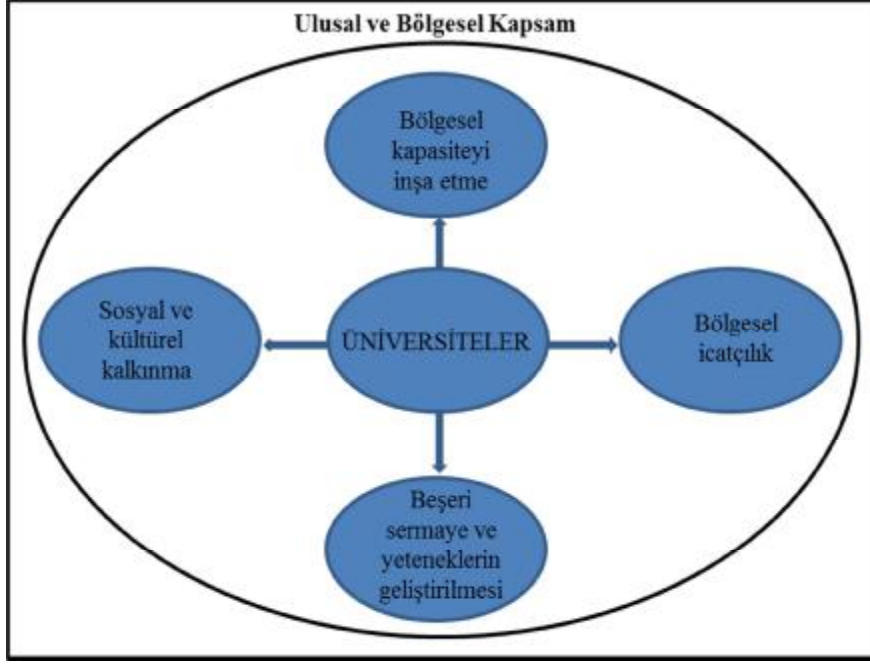
- üniversite-işalemi ilişkilerinin güçlendirilmesidir.

Ayrıca bölgesel ekonomide temel geçişin devamlılığını sağlamak ve bu geçişi şekillendirmektir. İkincisi ise üniversitelerin geleneksel endüstrilere, yükselen endüstrilere, uluslararası rekabete ve kırsal kalkınmaya nispetle bölgesel ekonomik geçişte tepki ve katkılarının neler olabileceğine yöneliktir (Smith ve diğ., 1987:4, 9).

Hem ulusal hem de bölgesel bazda değişen şartlara bağlı olarak yüksek eğitim özelinde üniversitelerin çeşitli etkin kaynaklar yoluyla bölgesel ekonomik kalkınmayı sağlayabileceği ileri sürülmektedir. Dolayısıyla özelde üniversitelerin bölgesel ekonomik kalkınmaya etkileri de aşağıdaki şekilde ifade edilebilir (Porter, 2007: 43-44):

1. İşverenlik,
2. Harcamada bulunma,
3. Gayri menkul geliştiricilik,
4. İşgücü geliştiricilik,
5. Danışmanlık ve ağ oluşturuculuk,
6. Teknoloji geliştirme ve yayma.

Üniversitelerin yapabileceği katkıları özet olarak aşağıdaki şekil yardımıyla görmek mümkündür (Hahn ve Vassiliou, 2011).

Şekil 2.4. Üniversitelerin Genel Katkıları

Şekildeki dört alan, yerel sivil toplumda üyelikler ve kendi yönetim sorumluluğu vasıtasıyla bölgenin kurumsal kapasitesine üniversitenin katkılarını ifade eder ki, bu da üniversitelerin pasif değil, oldukça aktif rollerinin olduğunun bir göstergesidir. Dolayısıyla (i) bölgesel icatçılık ile araştırma ve yenilikçilik; (ii) beşeri sermaye ve yeteneklerin geliştirilmesi ile beşeri sermayenin geliştirilmesi; (iii) bölgesel kapasiteyi inşa etme ile girişimcilik ve iş geliştirme; (iv) sosyal ve kültürel kalkınma ile sosyal eşitliği artırma anlaşılmaktadır (Hahn ve Vassiliou, 2011).

Burada üniversiteler kamu ve özel sektörü beslerken; dinamik bir yapı içerisinde olan bölgelerde farkındalık ve işbirliği esaslarını işlediği söylenebilir. ***“Farkındalıktan kastedilen, yapılan araştırmaların birbiri ile bağlantılı olması, benzer türden çalışmaların yapılmaması ve özellikle yapılan çalışmaların ticari boyutu da içerecek biçimdeki çalışmalara ağırlık verilmesi anlaşılmaktadır”*** (Hahn ve Vassiliou, 2011).

2.3.2. Üniversite-Sanayi İşbirliği

Üniversite-endüstri ilişkilerinin doğası ve bunlar arasındaki politika çıkarımları farklı kurumsal bağlamlarda değişebilir. Dünyada gelişmiş ülke deneyimleri incelendiğinde, bu ülkelerin üniversite ile sanayi bağlantılarının gelişimi üzerine yoğunlaştıkları dikkat çekmektedir. Bu çerçevede bölgesel kalkınma acentelerinin (regional development agencies-RDA) rolünü de üstlenecek şekilde üniversiteler (Wright, 2007: 151-152);

- ortak araştırma,
- yenilik ve danışmanlık desteği içeren bilgi ve teknoloji transferleri,
- kuluçka merkezleri ve işletme merkezlerinin geliştirilmesi,
- özel uzun vadeli araştırma ortaklıklarının kurulması,
- teknoloji ve bilgi transferinin kolaylaştırılması için çalışanların gelişimi,
- şirket girişimleri ve lisanslama, lisanslama hareketliliği ile eğitim ve ağ şemaları şeklinde sayılan unsurların ortaya çıkmasını sağlama fonksiyonları vardır.

Yukarıda belirtilen fonksiyonları üniversitenin kentsel gelişmeye yönelik ekonomik ve sosyal alandaki potansiyel katkıları aşağıdaki Tabloda özetlenmiştir (YÖK, 2000).

Tablo 2.4. Üniversitenin Ekonomik ve Sosyal Gelişmeye Katkıları

<i>Ekonomik Katkılar</i>	<i>Sosyal Katkılar</i>
*Vergi gelirlerindeki artış	*Suç oranındaki azalma
*Üretkenlikteki artış	*Bağış ve topluma hizmette artış
*Tüketimdeki artış	*Vatandaşlık bilincinin gelişmesi
*İşgücü esnekliğinin artışı	*Sosyal kenetlenme
*Devletten beklenen mali desteğin azalması	*Teknolojiye uyum sağlama ve teknolojiyi kullanma becerisinin gelişmesi
*Yüksek kazanç düzeyi	*Daha uzun ve sağlıklı yaşam
*İş bulmada kolaylık	*Çocuklara daha iyi yaşam
*Yatırımdaki artış	*Müşteri olarak daha iyi karar verme
*Daha iyi çalışma koşulları	*Kişisel statünün yükselmesi
*Kişisel/mesleki hareketlilik	*Daha fazla hobi, boş zaman etkinlikleri

2.3.3. Üniversite Politikaları

Çoğu ülkede olduğu gibi üniversitelerin bilgiyi içeren üç temel misyonu bulunmaktadır:

- bilgi yayma (eğitim),
- bilgi üretimi (temel araştırmalar),
- bilgiyi paylaşma (endüstrinin, ekonominin veya sosyal gereksinimlere uygun araştırmalar).

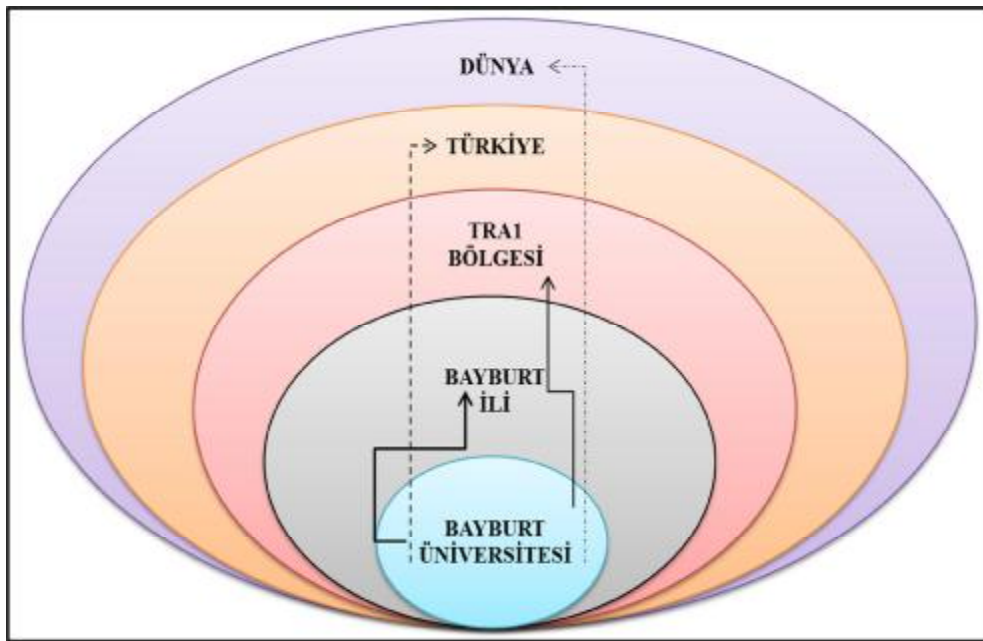
Üniversite-endüstri ilişkileri (UIL-university-industry link) bu üç temel misyonun doğal olarak karması konumundadır (Duby, 2007).

2.4. İl, Bölge, Ulusal ve Uluslararası Bazda Üniversite Büyüme Gerekliği

Türkiye’de son dönem üniversiteleşme süreci ile birlikte 108 kamu ve 68 vakıf üniversitesi olmak üzere halihazırda toplam 176 üniversite bulunmaktadır. 2001-2013

aralığında kamu üniversitesi sayısı 57’den 108’e; vakıf üniversitesi sayısı 20’den 68’e ulaşırken, %128.57’lik bir oranda üniversiteleşmede artışın ortaya çıktığı dikkat çekici durumdur. Devasa denebilecek üniversiteleşmedeki büyümeye paralel olarak bir kısım bölüm/yüksekokul/fakülte de adeta **“konvertibl olmaktan çıkarak kapanmaya yüz tutma”**ya başlamıştır. Burada konvertibl kelimesi ile bir tür mesleki açıdan geleceği olan bölümler kastedilmektedir. Bu nedenle halen daha kuruluş aşamasında bulunan Bayburt Üniversitesi’nin de yapılanmasında geleceği olan bölümlere ağırlık vererek hem kapatılma riski taşıyan bölümler yerine **“arzulanan bölümlerle cazibesini artırması”** hem de **“il-bölge-ülke ekonomisine uygun eleman yetiştirme”** yönünde faaliyette bulunması gerektiği ileri sürülebilir. Bunun için son zamanlarda moda ifadesiyle üniversite-sanayi işbirliğini özellikle staj noktasında sağlama gerekliliği üzerinde durulması gerekmektedir.

Ayrıca “içsel büyüme modelleri”nden Barro’nun büyüme modelinde büyümede kamuya önemli görevler atfedilmektedir. Barro’ya göre hükümetler ekonomik büyümenin gerçekleşebilmesi için doğrudan kendisinin yatırım yapmasının yanı sıra özel sektörü vergi teşvikleri ve sübvansiyonlar (son teşvik kararnamesinde de istenen düzeyde ilginin olmadığı; Erzincan’ın 4., Bayburt ve Erzurum ise 5. derecede bölgeler arasında yer bulabilmişlerdir. Bkz. Ek 5) gibi araçlarla desteklemelidir. Böylece özel sektör yatırımları bir yandan sermaye birikimine katkıda bulunurken, diğer taraftan dolaylı olarak kamu vergi gelirlerindeki artışlar da kamusal mal ve hizmetlerin artışına yol açacaktır. Bir kamusal kuruluş olan Bayburt Üniversitesinin etkinliğinin artırılabilirliği ise kamudan beklenen fonksiyonların daha etkin işlenmesine yol açacağı söylenebilir.

Şekil 2.5. Bayburt Üniversitesi'nin Yerel ve Küresel Boyutları

Yukarıdaki şekilde de temsil edilmeye çalışıldığı gibi, üniversitenin en kuvvetli etkisi öncelikle bulunduğu kente, ikinci derecede bölgesine, üçüncü derecede ülkeye ve dördüncü derecede de dünyaya yansımaları olacak şekilde faaliyette bulunması ve eleman yetiştirmesidir ki, bu durum da okların kalınlığı ile resmedilmeye çalışılmıştır. Belirlenen şema yardımıyla öncelikli olarak ilin karşılaştırmalı üstünlüğüne uygun eleman yetiştirilmesi elzemdir. İlin en temel karşılaştırmalı üstünlük yapısının da;

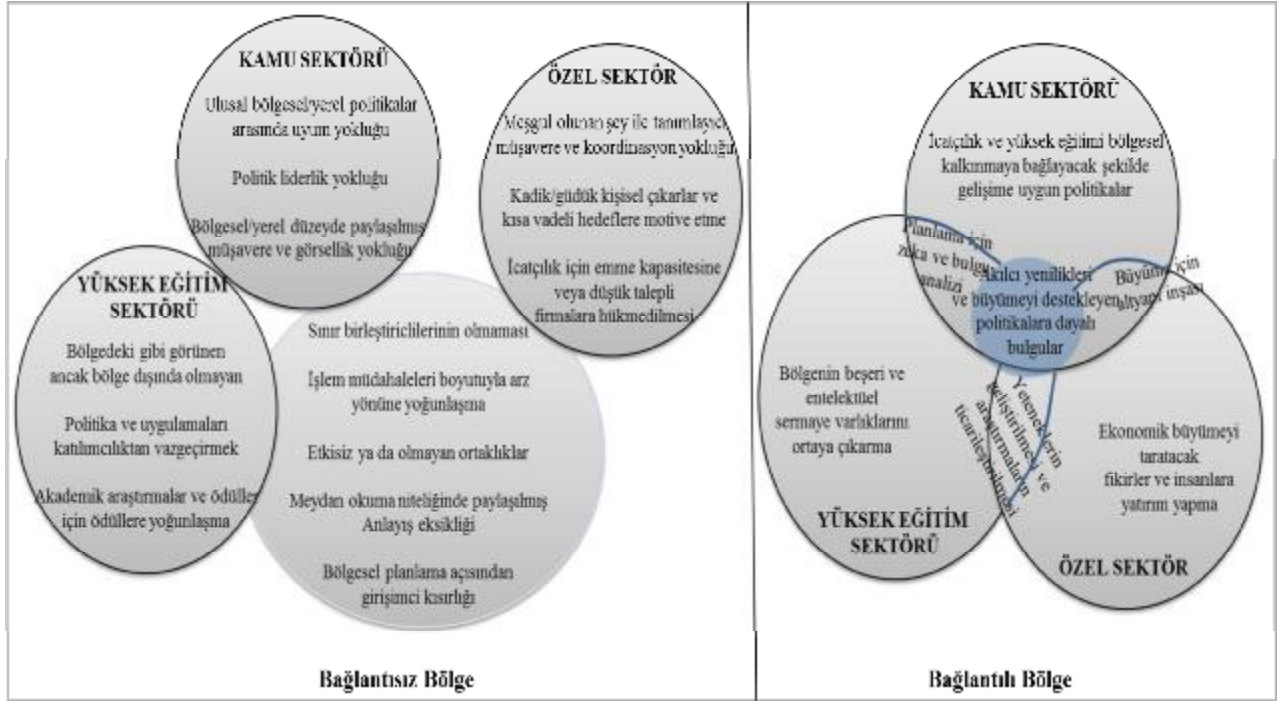
- tarım ve hayvancılık,
- plastik ve kauçuk ürünleri,
- makine ve teçhizat,
- tıbbi aletler: hassas aletler ve saat,
- taşocakçılığı ve diğer madencilik

faaliyetleri ağırlıklı olduğu açıktır. Ayrıca sahip olduğu coğrafi konum, yani rafting ve trekkinge müsait yapısının yanı sıra Bayburt dışında oldukça fazla olan Bayburtluların genellikle yaz sezonunda ili ziyaret ettikleri dikkate alındığında, ekonomide önemli ölçüde **“turizm potansiyelleri”** bulunmaktadır. Dolayısıyla bu faaliyetleri destekleyecek bir bölümlenme anlayışının öncelikle Bayburt iline ve buna bağlı olarak ilin bulunduğu bölgeyi desteklemesi kuvvetle muhtemeldir. Buna ilaveten dünya ekonomisindeki trend dikkate alındığında, **“aşağıdaki bölümlerin açılması ve/veya geliştirilmesinin** bu anlayışa hizmet edeceği söylenebilir:

- Hayvan yetiştirme ve Hayvan Sağlığı,
- Tarım ve Hayvancılıkta Irk Islahı,
- Turizm ve El Zanaatları,
- Taş Ocakçılığı ve İşlemesi,
- Beslenme ve Diyetetik,
- Fizyoterapi ve Rehabilitasyon,
- Hemşirelik,
- Sosyal Hizmetler,
- Bankacılık ve Finans,
- Uluslararası Lojistik ve Taşımacılık.

Özetle üniversitelerin yarattığı bilgi, servet yaratma ve ekonomik büyümenin temel kaynağı olarak doğal kaynaklar ile emek-yoğun endüstriler yerine ikame edilmektedir. Diğer taraftan üniversitelerin kamu ve özel sektörle kucaklaştığı ve bir sinerji yarattığı duruma bağlı olarak gelişme dinamiklerini uyardığı ileri sürülmektedir. Bu türden sinerji yaratılamaması ise

üniversitelerin ve özellikle kamu üniversitelerinin ataleti olarak kabul edilmektedir. Aşağıdaki şemada bu türden sinerjinin yaratılabildiği durum ile böyle bir ortamın yaratılmadığı durum arasındaki keskin ayırım belirgin bir şekilde resmedilmiştir (Hahn and Vassiliou, 2011: 46).

Şekil 2.6. Üniversitelerin Bölgesel Kamu ve Özel Sektöre Bağlantılı Olduğu ve Olmadığı Durumların Yansımaları

Şeklin sol kısmında bağlantılı bölge ile ifade edilen interaktif üniversite anlayışı gösterilmiştir. Bu durumda bölgenin ihtiyaçlarını dikkate alan üniversitenin en temel yansıması *“akılcı yenilikleri büyüme destekleyen politikalara dayalı bulgular”*dır. Aksi takdirde *“üniversite bölgede fiziki anlamda var olsa da ruhta bölge gereksinimlerini karşılamaktan uzak kalır”* ki, bu da sıklıkla ifade edildiği üzere sadece formel eğitim veren bir kurumdan başka bir şey değildir.

Burada temel fonksiyonları modern anlayışa göre tanımlanmaya çalışılan üniversiteler ile bu anlayışa bağlı olarak Bayburt Üniversitesinin yapılanma gerekliliği veya politika üretmesi gerekliliğinden bahsedilebilir. Bayburt Üniversitesinin yetiştirdiği öğrencilerinin staj boyutuyla bölgeye uygun eleman arz etme fonksiyonu kent için önemli unsurlardandır. Bu açıdan piyasanın gereklerine uygun eleman oluşumu hem yerel hem de ulusal kalkınma için önem arz eder. Zira her bölümün kendine uygun nitelikte staj programları düzenlemesi ile girişimciliği geliştirme ve etik değerler hususunda sürekli eğitimin sadece sanayi işbirliğini değil, aynı zamanda tarım ve hayvancılıktan

hizmetlere/turizme varıncaya kadar geniş bir potansiyelin etkinleşmesine olanak verecektir. Burada genel olarak tüm işletmelerde ve özelde de hizmet işletmelerinde üniversite öğrencilerinin istihdama katılımının sağlanması, il ekonomisinde faaliyette bulunan işletmelere “yaparak öğrenme” mekanizmalarını çalıştıracığı gibi, başta öğrencilere olmak üzere kente gelen insanlara modern hizmet sunma ve bunun da ilin reklamını olumlu yönde geliştirme etkileri doğuracağı açıktır. Ayrıca üniversite ve derneklerin başta cirit olmak üzere bölge koşullarına uygun sporlarda kulüpleşmesinin bölge tanıtımı açısından önemli roller sağlayacağı söylenebilir. Diğer taraftan üniversite bünyesinde yer alan bölümlerin bir tür “kardeş muhtarlıklar” ilanına gitmesi gibi sosyal sermaye unsurunun tetiklenmesi ise bilgi paylaşımının derinleşmesine; ilgili mahalle veya köy sakinlerinin formel bilgi edinmesine ve öğrencilerin de bölge hakkındaki genel kültürünün pekişmesine olanak vereceği ileri sürülebilir. Bu türden bir yapılanmalar üniversitenin il-bölge kalkınmasında lokomotif rol oynamasına vesile olabilecektir.

SONUÇ

Genelde TRA1 ve TRA2 bölgeleri, yani Erzurum, Erzincan ve Bayburt ile Ağrı, Kars, Iğdır ve Ardahan illerinin bulunduğu Kuzey-Doğu Anadolu Bölgesi Türkiye'nin en geri kalmış bölgelerindedir. Her iki bölgede yer alan küçük illerden Bayburt ve Ardahan ise bölgenin her yönüyle küçük illeri konumundadır. Özellikle Bayburt'un Türkiye'de sadece 1 milletvekili çıkarıyor olması küçüklüğünün en temel göstergesi konumundadır. Bayburt'un temelde tarım ağırlıklı yapısı ve sektörün de verimlilikten uzakta üretsel faaliyetlerde bulunması, bu kez Bayburt'u nispi rakamlarla en fazla göç veren il konumuna getirmiştir. Bayburt'un 75.797 olan nüfusunun %46.48'lik kesimi kırsalda yaşarken, verdiği göç ile Bayburt hem beşeri hem de fiziki sermaye birikimini dışarıda temerküz ettirmiş illerindedir. Diğer taraftan dışarıda yaşayanların Bayburt özlemi de *“sosyal sermaye oluşumu”*na temel teşkil edecek unsurlardandır.

Geri kalmışlığını aşmada potansiyel sosyal sermayesini harekete geçirecek *“sivil toplum kuruluşlarını yaygınlaştırılması”* ve buna bağlı olarak *“dışarıdaki birikimin Bayburt'a aktarılabilirliği”* Bayburt'un kalkınma yönünde en temel artıları olarak sayılabilir. Bu noktada Bayburt'a dışarıdan kaynak aktarımı ve lokal kaynaklarının efektif kullanımı açısından ise henüz kuruluş aşamasında bulunan üniversite ile diğer kuruluşlara önemli görevler düşmektedir. Özellikle Bayburt'un avantajlı olduğu tarım ve hayvancılık ile dış ticarete konu olan mallarda ürün tespitine yönelik çalışmalara angaje olunması gerekliliği açıktır. Bunun için de yeni kurulmakta olan üniversitenin cari bölüm ve şubelerinin formel eğitim yapmak ya da tabela kuruluşu olmaktan çıkmasını sağlayacak yapılanmalara ihtiyaç vardır; bu noktada öncelikli olarak genel anlamda Bayburt ilinde yapılacak çalışmalar ve özelde de girdi-çıkıtı ilişkilerinin tespiti önem arz eder.

Girdi-çıkıtı ilişkilerinde de *“ileri ve geri bağlantıları yüksek sektörlerin/üretim alanlarının tespiti”* ve *“belirlenecek alanlara yönelik fizibilete çalışmaları”*na paralel olarak yatırımların yapılması ise uyarma/çarpan mekanizmaları ile il kalkınmasına daha güçlü etkiler yaratacağı düşünülebilir. Bu çerçevede üniversitenin yürüteceği projeler ile öncü sektörlerin başarısı, il girişimcileri için bir örnek teşkil edeceği gibi bu projelerin kazanımları da *“üniversite döner sermayesinin güçlenmesine ve yeni projelere kaynak ayrılmasına”* destek olabilir. Dolayısıyla gelişmiş ülkelerdeki gibi bir tür girişimci üniversite anlayışı uygulamaya konularak, hem üniversitenin *“kendi bünyesinde kaynak yaratma”* hem de *“ilde örnek olma fonksiyonu”* yerine getirilebilecektir. Ayrıca Türkiye'deki giderek yaygınlaşan üniversiteleşme sürecinde Bayburt Üniversitesi şiddet derecesine göre öncelikle ilin, sonrasında bölgenin, ülkenin ve hatta dünyanın gerçeklerine uygun bölümler açmasının

üniversitenin uzun vadeli büyümesini kalıcı hale getireceği gibi, bölge kalkınmasına da interaktif katılımlarla destek olma fonksiyonu görecektir. Bu çerçevede Bayburt Üniversitesi bulunduğu ilin en temel karşılaştırmalı üstünlük yapısına uygun sektörler için;

- (i) tarım ve hayvancılık,
- (ii) plastik ve kauçuk ürünleri,
- (iii) makine ve teçhizat,
- (iv) tıbbi aletler: hassas aletler ve saat,
- (v) taşocaklığı ve diğer madencilik,
- (vi) turizm hizmetleri

faaliyetlerinde katma değer/verimlilik artışının gerçekleştirilebilecek projeler ağırlık vermesi gerektiği açıktır. Dolayısıyla üniversitenin bu faaliyetleri destekleyecek bir bölümleşme anlayışını ve daha da önemlisi staj verilmesi ile bulunduğu mahalde etkinliklerde bulunmasının öncelikle Bayburt ilinin ve ilin bulunduğu bölgeyi desteklemesinin kuvvetle muhtemel olacağı söylenebilir. Ayrıca dünya ekonomisindeki trend dikkate alındığında, aşağıdaki bölümlerin bu düşüncenin yansıması olacağı ve dolayısıyla uzun vadede üniversitenin kalıcı hizmetler vereceği ileri sürülebilir:

- 1- Hayvan yetiştirme ve Hayvan Sağlığı,
- 2- Tarım ve Hayvancılıkta Irk Islahı,
- 3- Turizm ve El zanaatları,
- 4- Taş Ocaklığı ve İşlemesi,
- 5- Beslenme ve Diyetetik,
- 6- Fizyoterapi ve Rehabilitasyon,
- 7- Hemşirelik,
- 8- Sosyal Hizmetler,
- 9- Bankacılık ve Finans,
- 10- Uluslararası Lojistik ve Taşımacılık.

Bu türden bölümleşmenin üniversitenin uzun vadeli büyüme perspektifine katkıda bulunacağı ve kısa vadede ise mevcut birimlerin il ekonomisini destekleyici örnek projelere ağırlık verilmesinin bir bütün olarak gelişmeyi uyaracağı düşünülebilir. Bu projelerin özellikle AB, TÜBİTAK, DPT gibi ağırlığı olan kurum projeleri şeklinde olmasının hem üniversiteye, hem Bayburt'a hem de bölgeye daha yüksek katma değer sağlayacağı söylenebilir. Ayrıca lisansüstü eğitimde yürütülen tezlerin de Bayburt ve çevresi için sorun çözücü tezler ağırlıklı olması ve bunun da ildeki sivil toplum örgütleriyle ilgili enstitülerce

belirlenmesinin daha etkin sonuçlar doğuracağı; finansal destek noktasında ise sivil toplum örgütlerinin destek sağlamanın önemli bir unsur olacağı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Bayramoğlu, Turgut, *Biyokütle Enerjisi ve Yerel Ekonomik Kalkınma: TRAI Bölgesinde (Erzurum-Erzincan-Bayburt) Biyokütle Potansiyeli ve Ekonomik Etkileri Üzerine Bir Saha Araştırması*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2013.
- Cloete, Nico, Tracy Bailey, Pundy Pillay, Ian Bunting and Peter Maassen, *Universities and Economic Development in Africa*, Wynberg, South Africa, 2011.
- D'Aico, Augusto, Tindara Abbate and Raffaella Coppolino (2012), "The Contribution of University to Territorial Development: The Role of Technology Transfer Office", *Referred Electronic Conference Proceeding*, XXIV Convegno annuale di Sinergie, Università del Salento (Lecce), pp: 741-750.
- Duby, Jean-Jacques (2007), "Corporate Strategies in University-Industry Links in France", *How Universities Promote Economic Growth* (Ed. Shahid Yusuf and Kaoru Nabeshima), The World Bank, Washington DC.
- Emsen, Ö. Selçuk, Ş. Mustafa Ersungur ve D. Özdemir, *Ekonomik Sistemler ve Geçiş Ekonomileri: Orta Asya ve Kafkasya Ekonomilerine Bir Bakış*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2011.
- Eraydın, Kıvılcım, Erhan Gül, Bora Çevik ve Eren Demir, *Türkiye'de İllerin Gelişmişlik Düzeyi Araştırması*, Türkiye İş Bankası İktisadi Araştırmalar Bölümü, 2012.
- Goldstein, Harvey and Joshua Drucker (2006), "The Economic Development Impacts of Universities on Regions: Do Size and Distance Matter?", *Economic Development Quarterly*, 20, pp: 22-43.
- Hahn, Johannes and Androulla Vassiliou, *Connecting Universities to Regional Growth: A Practical Guide, European Union*, Regional Policy, 3. Smart Specialisation Platform, September 2011.
- Smith, Tim R., Mark Drabenstott and Lynn Gibson (1987), "The Role of Universities in Economic Development", *Economic Review*, November 1987: 3-21.
- Wright, Mike (2007), "University-Industry Links: Regional Policies and Initiatives in the United Kingdom", *How Universities Promote Economic Growth* (Ed. Shahid Yusuf and Kaoru Nabeshima), The World Bank, Washington DC, 2007.
- Bayburt Üniversitesi web sayfası.
- Ekonomi Bakanlığı, www.ekonomi.gov.tr/.../NewIncentives_presen
- Haber Türk Gazetesi, 20.04.2014.
- İstanbul'da Bilgi Odaklı Rekabet Projesi: Küresel Veri Tabanı
<http://www.kureselrekabet.com/harita/turkiye/harita.aspx>
- TÜİK, Hane Halkı İşgücü Anketi Bölgesel Sonuçları
- TÜİK, İşgücü İstatistikleri

TÜİK, Hane Halkı İşgücü Anketi Bölgesel Sonuçları.

TÜİK, Bölgesel İstatistikler, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/ulusalhesapapp/bolgeselgskd.zul>

TÜİK, Hayvansal Üretim Değerleri, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul>

TÜİK, Bitkisel Üretim Değerleri, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul>

TÜİK, Bölgesel Dış Ticaret Değerleri, <http://tuikapp.tuik.gov.tr>

TÜİK, İl Düzeyinde Yaşam Memnuniyeti, 2013. <http://www.tuik.gov.tr>

TÜİK, Eğitim Göstergeleri, <http://tuikapp.tuik.gov.tr>

UNDP Türkiye, Yeni Ufuklar, S. 78, Haziran 2012 <http://www.undp.org.tr>

EKLER:**Ek 1: 2008'de Yeni Açılan Üniversitelerde 2008 ve 2013 Öğretim Eleman Sayıları**

	Toplam Öğretim Elemanı	Prof.	Doç.	Yrd. Doç.	Öğr. Gör.	Okt.	Uzman	Arş. Gör.
<i>Ardahan Üniversitesi (2008-2009)</i>	14	1			8	3		2
<i>Ardahan Üniversitesi (2009-2010)</i>	21	3			9	3		6
<i>Ardahan Üniversitesi (2010-2011)</i>	28	5		2	9	4		8
<i>Ardahan Üniversitesi (2011-2012)</i>	86	3	2	16	29	3	1	32
<i>Ardahan Üniversitesi (2012-2013)</i>	181	4	3	31	65	19	1	58
<i>Bartın Üniversitesi (2008-2009)</i>	80	11	3	26	15	1		24
<i>Bartın Üniversitesi (2009-2010)</i>	93	11	5	28	17	2		30
<i>Bartın Üniversitesi (2010-2011)</i>	235	12	10	81	27	17	4	84
<i>Bartın Üniversitesi (2011-2012)</i>	295	13	17	88	41	18	7	111
<i>Bartın Üniversitesi (2012-2013)</i>	314	16	19	112	58	17	6	86
<i>Bayburt Üniversitesi (2008-2009)</i>	28	1	1	9	2	7		8
<i>Bayburt Üniversitesi (2009-2010)</i>	31	1	1	8	2	6		13
<i>Bayburt Üniversitesi (2010-2011)</i>	42	4	2	12	2	5		17
<i>Bayburt Üniversitesi (2011-2012)</i>	89	5	1	25	36	13	2	7
<i>Bayburt Üniversitesi (2012-2013)</i>	184	5	1	34	37	15	2	90
<i>Gümüşhane Üniversitesi (2008-2009)</i>	87	1	1	25	29	5	2	24
<i>Gümüşhane Üniversitesi (2009-2010)</i>	150	2	2	43	42	8	4	49
<i>Gümüşhane Üniversitesi (2010-2011)</i>	391	3	5	121	113	28	2	116
<i>Gümüşhane Üniversitesi (2011-2012)</i>	442	3	6	132	137	26	2	136
<i>Gümüşhane Üniversitesi (2012-2013)</i>	483	2	6	143	141	28	3	160
<i>Hakkari Üniversitesi (2008-2009)</i>	12	1		2	5	3	1	
<i>Hakkari Üniversitesi (2009-2010)</i>	113	3		3	29	18	4	56
<i>Hakkari Üniversitesi (2010-2011)</i>	164	3		12	50	20	4	75

Hakkari Üniversitesi (2011-2012)	231	5		16	74	32	9	95
Hakkari Üniversitesi (2012-2013)	286	5		21	94	44	11	111
<i>Iğdır Üniversitesi (2008-2009)</i>	22	2			15	4	1	
<i>Iğdır Üniversitesi (2009-2010)</i>	30	2		1	19	4	1	3
<i>Iğdır Üniversitesi (2010-2011)</i>	43	4	1	8	19	4	2	5
<i>Iğdır Üniversitesi (2011-2012)</i>	171	4	4	46	46	7		64
<i>Iğdır Üniversitesi (2012-2013)</i>	191	5	6	48	52	9	1	70
Şırnak Üniversitesi (2008-2009)	6	1			3	2		
Şırnak Üniversitesi (2009-2010)	61	3		14	13	2		29
Şırnak Üniversitesi (2010-2011)	140	4	1	22	24	5	3	81
Şırnak Üniversitesi (2011-2012)	135	3	1	19	24	5	4	79
Şırnak Üniversitesi (2012-2013)	165	3	4	27	62	11	4	54
<i>Tunceli Üniversitesi (2008-2009)</i>	10	2		1	1	4	1	1
<i>Tunceli Üniversitesi (2009-2010)</i>	32	2	3	6	9	4	1	7
<i>Tunceli Üniversitesi (2010-2011)</i>	111	4	5	52	8	5	1	36
<i>Tunceli Üniversitesi (2011-2012)</i>	297	7	5	64	80	27	2	112
<i>Tunceli Üniversitesi (2012-2013)</i>	288	7	8	63	75	25	2	108
Yalova Üniversitesi (2008-2009)	45	1			19	7	1	17
Yalova Üniversitesi (2009-2010)	65	2	1	4	23	9	2	24
Yalova Üniversitesi (2010-2011)	96	9	7	19	23	9	1	28
Yalova Üniversitesi (2011-2012)	148	12	7	34	34	19	1	40
Yalova Üniversitesi (2012-2013)	350	28	25	91	84	24	3	95

Kaynak: YÖK İstatistikleri.

Ek 2: Yıllara Göre Bayburt Nüfusundaki Gelişmeler ve Göç

	Toplam nüfus Total Population	Aldığı göç In-migration	Verdiği göç Out-migration	Net göç Net migration	Net göç hızı Rate of net migration (%)
1985-1990	96 788	6 480	20 288	- 13 808	-133,2
1995-2000	87 386	6 027	11 387	- 5 360	-59,5
2007-2008	75 675	2 996	4 949	- 1 953	-25,5
2008-2009	74 710	3 101	4 420	- 1 319	-17,5
2009-2010	74 412	3 984	4 780	- 796	-10,6
2010-2011	76 724	3 997	4 570	- 573	-7,4
2011-2012	75 797	3 664	4 085	-421	-5,5
2012-2013	75 620	4 787	4 677	110	1,5

Kaynak: TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>

Ek 3: Hayvansal İstatistikler

YIL	BÖLGE KODU	Sığır Süt verim kg	Koyun süt verim	Keçi süt verim	Canlı hayvanlar Kümes hayvanı (baş)	Toplam 2 yaş üstü sığır sayısı	Koyun (baş)	Keçi (baş)
1995	TR	1375.47	55.31053	60.85106	135250515	7817913	33791000	9111000
1996	TR	1386.248	55.7367	59.31293	158756285	7860501	33072000	8951000
1997	TR	1390.782	54.65626	59.5277	175223388	7334225	30238000	8376000
1998	TR	1405.028	55.24559	60.96066	243913791	7162369	29435000	8057000
1999	TR	1414.426	53.19249	60.86468	246476193	7170955	30256000	7774000
2000	TR	1445.877	54.35771	61.16123	264450658	6939231	28492000	7201000
2001	TR	1458.873	53.63681	62.60182	223140518	6760994	26972000	7022000
2002	TR	1490.073	52.22815	61.83454	251100958	5651954	25173706	6780094

2003	TR	1647.292	60.55151	82.14688	283674374	7355585	25431539	6771675
2004	TR	2161.196	61.24442	78.39318	302799483	4956097	25201155	6609937
2005	TR	2183.814	62.43028	77.87047	322917207	5072113	25304325	6517464
2006	TR	2257.378	62.04347	76.39554	349402117	5321311	25616912	6643294
2007	TR	2316.915	61.47027	75.55631	273548489	5387381	25462293	6286358
2008	TR	2394.507	62.3053	74.93259	249043739	5304237	23974591	5593561
2009	TR	2430.682	67.51592	74.96073	234082206	5299777	21749508	5128285
2010	TR	2469.053	70.75296	86.69979	238972961	5544428	23089691	6293233
2011	TR	2514.4	71.33569	88.0984	241498538	6055961	25031565	7277953
2012	TR	2555.037	73.43653	88.40884	257505341	6895047	27425233	8357286
1995	TRA1	964.4297	76.87777	103.9545	2779455	523478	2180240	198510
1996	TRA1	969.7722	77.75945	94.31074	1157450	523413	2121620	207760
1997	TRA1	1020.532	79.89906	98.33683	2718280	456164	1493960	143100
1998	TRA1	1033.166	79.22116	97.5197	2668339	476014	1555140	154820
1999	TRA1	1055.589	79.04981	95.47804	3480660	473814	1561800	154800
2000	TRA1	1062.114	80.64801	94.01559	2208030	458987	1367870	136020
2001	TRA1	1111.699	79.44273	94.2739	1726519	428090	1207310	125740
2002	TRA1	1112.778	72.25844	96.2631	2361717	429935	1142261	124970
2003	TRA1	1337.804	47.26953	93.65023	1100982	516115	1138450	128414
2004	TRA1	1851.148	49.14615	82.20763	2138746	325510	1130180	126217
2005	TRA1	1808.771	54.60393	83.04145	1535536	312389	1109151	121626
2006	TRA1	1957.845	53.209	79.57957	1529349	304820	1123419	124253
2007	TRA1	1892.606	52.39431	80.34616	1597791	321035	1021485	108157
2008	TRA1	2100.152	55.29953	80.61076	1516344	303722	926554	91427
2009	TRA1	2235.737	67.22987	84.11944	739079	346657	625228	73039
2010	TRA1	2257.113	72.08165	86.51073	585802	341279	722292	68662
2011	TRA1	2306.656	72.62013	93.4114	697434	359279	793141	83523
2012	TRA1	2389.454	72.56147	93.24464	813092	400264	810623	101475

1995	TRA13	953.202	30.8311	53.84615	79914	55067	156660	4420
1996	TRA13	992.3983	30.82396	55.59105	141300	49780	157410	3130
1997	TRA13	1036.103	42.9978	61.98083	137800	48125	154380	3130
1998	TRA13	1019.752	42.43902	58.47953	122600	45057	151700	1710
1999	TRA13	1064.641	43.89146	55.01859	165430	42301	159940	2690
2000	TRA13	1074.827	43.94756	56.95364	167220	38723	124330	3020
2001	TRA13	1067.884	44.13024	62.09677	158475	39185	100430	2480
2002	TRA13	1067.662	39.26627	56.12648	138945	36703	94585	2530
2003	TRA13	1215.255	28.62125	99.81651	139880	47425	94615	2725
2004	TRA13	2461.229	34.35082	79.94758	139800	35830	81803	3052
2005	TRA13	2461.229	34.61976	80.60288	70240	35323	81803	3052
2006	TRA13	2484.659	34.68927	87.95181	70680	36512	81985	3320
2007	TRA13	2466.637	36.58958	92.02454	72808	32987	57940	2608
2008	TRA13	2462.78	36.74987	98.36066	71022	32702	56490	2562
2009	TRA13	2511.639	54.91646	80.90237	53401	40358	26513	2571
2010	TRA13	2477.953	74.77201	108.9109	43625	40199	23137	2222
2011	TRA13	2439.257	67.47997	96.03157	85105	39675	30083	4561
2012	TRA13	2498.755	71.34402	125.4108	94615	56434	49843	7607

Kaynak: TÜİK, <http://tuikapp.tuik.gov.tr>

Ek 4: Bitkisel İstatistikler

YIL	BÖLGE KODU	Bitkisel üretim verim: Buğday (kg/hektar)	Bitkisel üretim verim: Çavdar (kg/hektar)	Bitkisel üretim verim: Arpa (kg/hektar)	Bitkisel üretim verim: Mısır (dane), (kg/hektar)	Bitkisel üretim verim: Patates (kg/hektar)	Yem Bitkisi alanının toplam ekilen alana oranı	Bitkisel üretim verim: Şekerp (kg/hektar)	Meyveler (zeytin ve turunçgiller hariç)verim ton/hektar	Kuru baklagil verim (Kg/hektar)
1995	TR	1932	1654	2143	3732	23771	0.016724	36102	4.865395	1066.258
1996	TR	1985	1656	2203	3640	23576	0.017091	34935	5.092658	1036.838
1997	TR	2017	1600	2239	3825	24182	0.016412	39424	5.345992	1027.118
1998	TR	2256	1746	2446	4219	25889	0.017542	44481	5.452025	1038.346
1999	TR	1941	1671	2145	4438	27298	0.018766	41206	5.414972	921.0184
2000	TR	2293	1770	2274	4160	26376	0.020036	46110	5.34481	921.2457
2001	TR	2077	1581	2135	4006	25041	0.019961	35424	5.266344	1010.472
2002	TR	2101	1787	2307	4216	26297	0.0202	44439	5.060142	1115.267
2003	TR	2099	1717	2393	5015	27257	0.023059	40141	5.416929	1143.141
2004	TR	2266	1896	2509	5508	26831	0.045037	42905	4.850666	1187.464
2005	TR	2331	2093	2617	7001	26654	0.052341	45242	5.765882	1218.241
2006	TR	2359	2066	2623	7214	27608	0.069722	44645	5.406477	1283.91
2007	TR	2167	1826	2204	6838	27642	0.094484	41539	5.618874	1200.412
2008	TR	2345	1986	2168	7199	28295	0.09652	48291	5.958956	1038.464
2009	TR	2566	2479	2452	7188	30599	0.091477	53322	6.303523	1385.129
2010	TR	2440	2594	2411	7261	32330	0.089479	54593	6.131257	1520.566
2011	TR	2704	2866	2661	7171	32404	0.096252	54882	6.013082	1546.964
2012	TR	2672	2583	2583	7393	28038	0.126513	53385	6.14683	1564.041
1995	TRA1	1216	1353	1562	2030	15982	0.104954	24877	13.27782	1509.087
1996	TRA1	1224	1363	1583	1781	15105	0.108684	28172	12.69896	1541.119
1997	TRA1	1248	1271	1707	1712	13836	0.106493	29261	14.46077	1584.7
1998	TRA1	1369	1408	1820	2183	15967	0.122536	31416	13.67391	1462.581
1999	TRA1	1356	1447	1925	2422	19450	0.123742	35105	11.66079	1248.972

2000	TRA1	1166	1164	1455	1669	14856	0.132945	33594	12.77239	952.9997
2001	TRA1	1452	1602	1804	1243	17598	0.129854	32046	13.82596	1332.269
2002	TRA1	1217	1769	1668	2051	17373	0.085647	35612	13.70216	1321.64
2003	TRA1	1370	1538	1855	2640	17352	0.139676	32203	12.6329	1425.705
2004	TRA1	1308	1564	1817	2951	17002	0.191525	35183	12.3433	1545.779
2005	TRA1	1370	1734	1933	3044	18467	0.218057	36446	11.78742	1453.439
2006	TRA1	1494	1769	1881	2549	19120	0.261683	32489	11.3554	1455.3
2007	TRA1	1636	1782	2218	2657	17192	0.263419	35100	13.10832	1562.057
2008	TRA1	1663	1783	2119	2543	17366	0.299522	35619	13.38825	1560.892
2009	TRA1	1636	2100	1808	2525	16993	0.282698	39684	13.75508	1765.336
2010	TRA1	1703	2243	1969	3032	22243	0.305708	43733	15.64034	1704.841
2011	TRA1	1733	2524	1945	2956	23008	0.300637	43715		1776.628
2012	TRA1	1874	2136	1863	2545	14955	0.344249	34885	15.49818	1667.769
1995	TRA13	1285	1720	1544	1583	8912	0.160752	28506	19.33929	1285.714
1996	TRA13	1281	1614	1557	1370	9023	0.165692	33920	20.03704	1282.828
1997	TRA13	1314	1645	1632	1370	9967	0.158681	29462	19.67273	1250
1998	TRA13	1365	1717	1636	1419	9594	0.261536	36554	10.88136	1303.63
1999	TRA13	1353	1650	1757	1625	9587	0.270635	33196	10.59649	1241.935
2000	TRA13	812	938	941	727	5495	0.270951	28308	5.462687	636.3636
2001	TRA13	1401	1280	1674	1000	9851	0.269131	31246	7.426667	1376.147
2002	TRA13	1257	1748	1513	1297	9612	0.26548	35863	7.285714	1200.957
2003	TRA13	1351	1549	1726	1676	9848	0.288249	26431	7.671233	1279.188
2004	TRA13	1331	1636	1708	1355	9771	0.356728	30970	7.605263	1323.232
2005	TRA13	1480	1689	2040	1625	14000	0.348961	31448	6.478723	1194.69
2006	TRA13	1504	1680	1971	1571	15000	0.411642	31503	4.708333	1324.074
2007	TRA13	1556	1680	2350	1286	15000	0.348461	36364	4.05914	1301.98
2008	TRA13	1960	1680	2237	1250	14989	0.453886	35939	3.591398	1286.385
2009	TRA13	1818	2500	1759	1000	15000	0.378404	34513	9.393939	1146.199
2010	TRA13	2589	2640	2226	-	22500	0.407093	43272	10.06211	1281.081

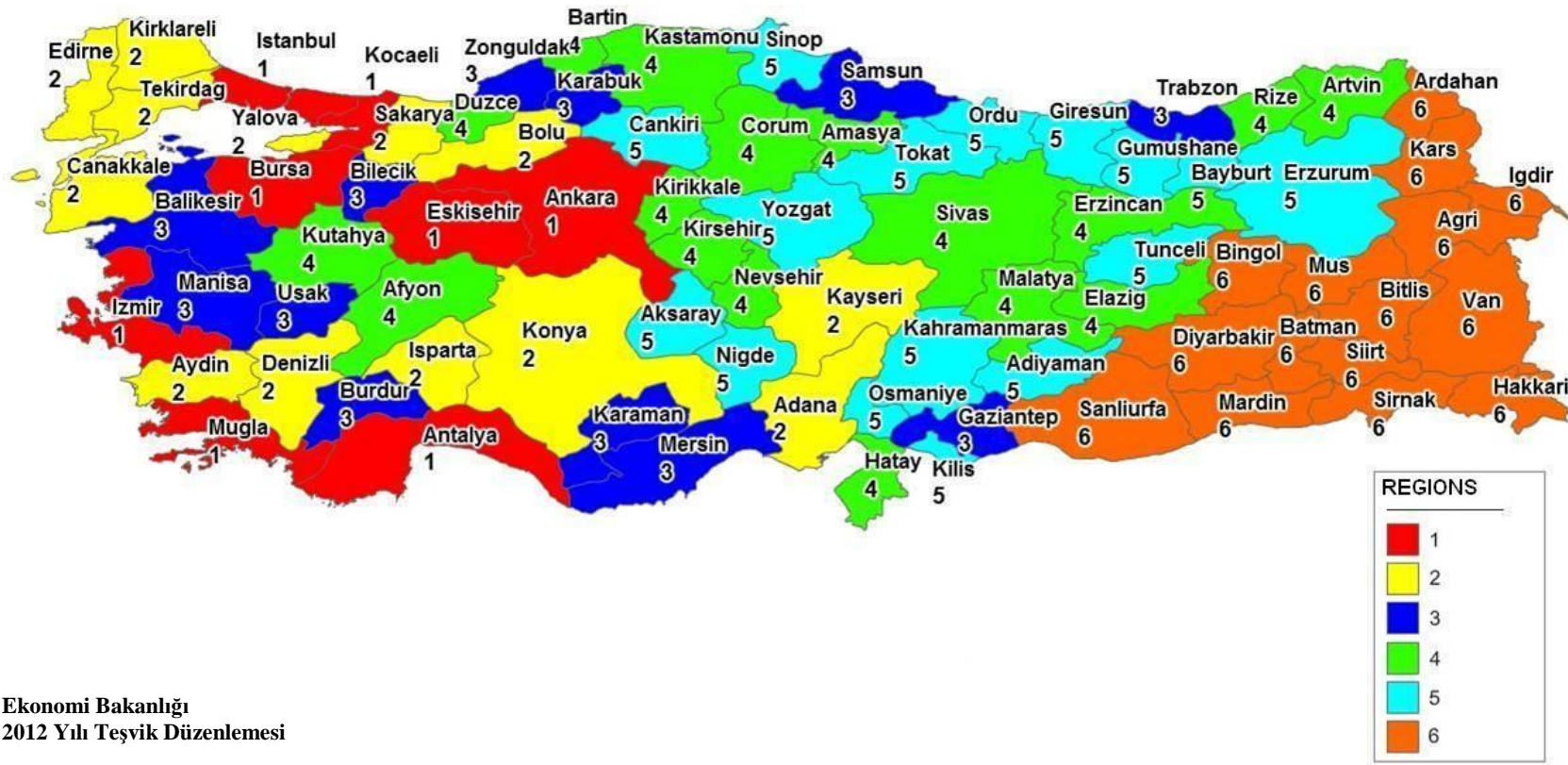
2011	TRA13	2164	2724	2051	-	22603	0.414552	40477		1241.546
2012	TRA13	2321	2332	2015	1000	16605	0.486248	24832	36.90385	1000

Kaynak: TÜİK, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/degiskenlerUzerindenSorgula.do>

Ek 5. 2012 Yılı Teşvik Uygulamaları

Region 1 Provinces	Region 2 Provinces	Region 3 Provinces	Region 4 Provinces	Region 5 Provinces	Region 6 Provinces
Ankara Antalya Bursa Eskişehir İstanbul İzmir Kocaeli Muğla	Adana Aydın Bolu Çanakkale Denizli Edirne Isparta Kayseri Kırklareli Konya Sakarya Tekirdağ Yalova	Balıkesir Bilecik Burdur Gaziantep Karabük Karaman Manisa Mersin Samsun Trabzon Uşak Zonguldak	Afyonkarahisar Amasya Artvin Bartın Çorum Düzce Elazığ Erzincan Hatay Kastamonu Kırıkkale Kırşehir Kütahya Malatya Nevşehir Rize Sivas	Adıyaman Aksaray Bayburt Çankırı Erzurum Giresun Gümüşhane Kahramanmaraş Kilis Niğde Ordu Osmaniye Sinop Tokat Tunceli Yozgat	Ağrı Ardahan Batman Bingöl Bitlis Diyarbakır Hakkari Iğdır Kars Mardin Muş Siirt Şanlıurfa Şırnak Van
8 PROVINCES	13 PROVINCES	12 PROVINCES	17 PROVINCES	16 PROVINCES	15 PROVINCES

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, www.ekonomi.gov.tr/.../NewIncentives_presen...

Ekonomi Bakanlığı
2012 Yılı Teşvik Düzenlemesi